

Cinege

Vasi Madártani Tájékoztató

25. szám

Ornithological Newsletter of Vas County

The issue 25th

Szerkesztette:

Gyurácz József

Editor:

J. Gyurácz

Szombathely

2020

Chernel István (1865-1922) emlékének

In memory of István Chernel

ISSN 1416-6356

ISSN 1786-2000 on-line változat

Kiadja a

Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület

I. Chernel Ornithological and Nature Conservation Society

(MME 8. Sz. Vas megyei Csoportja, The Vas County group of MME/BirdLife Hungary)

9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., honlap: www.chernelmte.extra.hu

<https://www.facebook.com/tomordi.madarvarta>

Dr.habil. Gyurácz József

elnök/president

Lőrincz Csilla

titkár/secretary

Horváth Ildikó

gazdasági vezető/economic secretary

Dr. Bánhidi Péter

Varga László

alelnök/vice-president

Illés Péter

Dr. Kóta András

titkárhelyettes/vice-secretary

Tartalom

EGYESÜLETI ÉLET	Oldal
Visszatekintés 2020-ra	5
TERMÉSZETVÉDELEM	
<i>Németh Csaba, Harsányi Krisztián, Kutsch Péter: A Doroszlói-rétek helyreállítása Kőszeg-hegylán</i>	6
<i>Faragó Ádám, Harsányi Krisztián, Kutsch Péter, Ottó Erzsébet, Szentirmai István: Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság madártani tevékenységei 2020-ban</i>	16
<i>Harsányi Krisztián: A sólyomfélék (Falconidae) megtelepítésének tapasztalatai Vas megyében</i>	25
MONITORING, FAUNISZTIKA	
<i>Kóta András: A fehér gólya (Ciconia ciconia) állományfelmérése Vas megyében 2020-ban</i>	32
<i>Gyurác József, Bánhidi Péter: Madárgyűrés a Tömördi Madárvártán 2020-ban</i>	35
<i>Gyurác József: A cigánycsuk (Saxicola rubicola) gyűrés eredményei a Tömördi Madárvártán 1998 és 2020 között</i>	40
<i>Faragó Ádám: Madárvonulás-kutatás Kondorfán 2020-ban</i>	45
<i>Harsányi Krisztián: Színes gyűrűs jelölések és megkerülések Vas megyében - 2020</i>	49
<i>Kóta András: Érdekes megfigyelések Vas megyében 2020-ban</i>	52
<i>Borbás Katalin: Madármegfigyeléseim a gyöngyöshermáni kavicsbányatavak területén 2019-2020-ban</i>	56
<i>Borbás Katalin: Hamvas rétihéja (Circus pygargus) költés Vas megyében 2020-ban</i>	62
<i>Farkas Roland: Adatok a tömördi Ilona-völgy csigafaunájához (Mollusca: Gastropoda)</i>	64
<i>Kóródi Blanka: Új gombafaj ritkaságok a Kőszegi-hegységben</i>	66
KRÓNKA	
<i>Kleinhappel Miklós: Vas megye madarainak névjegyzéke (könyvismertetés)</i>	68
<i>A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület munkájának támogatói 2020-ban</i>	70

Contents

SOCIETY LIFE	Pages
Looking back on 2020	5
CONSERVATION	
<i>Csaba Németh, Krisztián Harsányi, Péter Kutsch</i> : Habitat reconstruction of the Doroszló meadows in Kőszeg Foothills	6
<i>Ádám Faragó, Krisztián Harsányi, Péter Kutsch, Erzsébet Ottó, István Szentirmai</i> : Bird protection activities by Őrség National Park Directorate in 2020	16
<i>Krisztián Harsányi</i> : Experiences of the introduction of falcons (<i>Falconidae</i>) in Vas County	25
MONITORING ON THE FAUNA	
<i>András Kóta</i> : Results of the White Stork (<i>Ciconia ciconia</i>) monitoring project of Vas County in 2020	32
<i>József Gyurácz, Péter Bánhidi</i> : Bird Ringing at the Tömörd Bird Ringing Station in 2020	35
<i>József Gyurácz</i> : Ringing results of the European Stonechat (<i>Saxicola rubicola</i>) in Tömörd	40
<i>Ádám Faragó</i> : Bird migration research in Kondorfa in 2020	45
<i>Krisztián Harsányi</i> : Colour ringing of birds in Vas County - 2020	49
<i>András Kóta</i> : Avifaunistical data of the rare bird species in Vas County, 2020	52
<i>Katalin Borbás</i> : Brief summary on the bird observation carried out on the gravel-pit lake at Gyöngyöshermán, 2019-2020	56
<i>Katalin Borbás</i> : Breeding of the Montagu's Harrier (<i>Circus pygargus</i>) in Vas County, 2020	62
<i>Roland Farkas</i> : Data for snail fauna (<i>Mollusca: Gastropoda</i>) of the Ilona Valley of Tömörd	64
<i>Blanka Kóródi</i> : New data on the occurrence of some rare mushroom species in Kőszeg Hills	66
CHRONICLE	
<i>Miklós Kleinhappel</i> : An annotated list of the birds of Vas County in Hungary (book review)	68
Sponsors of the <i>István Chernel</i> Ornithological and Nature Conservation Society in 2020	70

EGYESÜLETI ÉLET

Visszatekintés 2020-ra Looking back on 2020

The article lists the projects in 2020. Those not mentioned in the rest of this newsletter are: general assembly in February, applications for funding.

2020. február 8-án, Kőszegen, a Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpontban rendeztük meg 27 fő részvételével az egyesület rendes évi közgyűlését. A közgyűlés elfogadta az egyesület 2019. évi szakmai és pénzügyi beszámolóját, valamint a 2020. évi munkatervét és költségvetését. Az idei évben a vasi madarászok tevékenységét is nehezítette a kornavírus járvány. A Madarak és Fák Napja országos vetélkedő területi fordulója és a Gólya Road Show is elmaradt Vas megyében, de a Tömördi Madárvártát is kevesebben látogatták a járvány miatt, mint a korábbi években. Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságával együttműködve év elején elkezdtük a Sasszinkron és egyéb madármonitozási programjainkat. Március 28-tól április 5-ig rendeztük meg a Tömördi Madárvárta tavaszi madárgyűrűző programját. Áprilisban tizenhetedszer indítottuk el az Állandó Ráfordítású Gyűrűzés (CES) madármonitoring programunkat a Tömördi Madárvártán. 2020. augusztus 2-től november 8-ig huszonharmadik alkalommal folyamatosan működtettük a Tömördi Madárvárta Actio Hungarica madárgyűrűzési programját. Az ELTE Savaria Egyetemi Központ biológia és biológiatanár szakos hallgatói ökológia terepgyakorlatuk egy részét idén is a madárvártán töltötték. A Szombathelyi Erdészeti Zrt. közreműködésével a rétek egy részét ez évben is kezelni tudtuk gépi szárzúzóval, illetve kézi kaszálással. Október 3-4-én a Tömördi Madárvártára és a nagypirityi kavicsbányához szervezett madármegfigyeléssel bekapcsolódtunk az Európai Madármegfigyelő Napok akcióba. Az MME 2020. évi, online megrendezett küldöttközgyűlésén Lendvai Imre és Szigetvári Erika képviselte csoportunkat. Ez évi tevékenységünkről is többször hírt adtunk különböző lapokban, rádiókban, tévékben és közösségi oldalunkon. A Madártávlat idei, harmadik számában a Tömördi Madárvárta eredményeiről jelent meg egy összefoglaló írásunk. Novemberben megjelent „Vas megyei madarainak névjegyzéke” című könyv is.

Tagtársainknak köszönjük áldozatkész segítségüket és további eredményes munkát kívánunk!

A *Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület vezetősége

TERMÉSZETVÉDELEM

A Doroszlói-rétek helyreállítása Kőszeg-hegyalján

Németh Csaba – Harsányi Krisztián – Kutsch Péter

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9941 Óriszentpéter, Városszer 57., csaba.nemeth@onpi.hu

Cs. Németh, K. Harsányi, P. Kutsch: Habitat reconstruction of the Doroszló meadows in Kőszeg Foothills

In addition to restoring the condition of the grasslands, the other main goal of the reconstruction was to improve the water supply. The interventions, and the presence of grazing cattle, clearly had a positive impact on the area's wildlife. As the mosaic-structured pasture took the place of the contiguous bush willows, the number of observed birds of the Red-backed Shrike (*Lanius collurio*) and the European Stonechat (*Saxicola rubicola*) also increased. An unprecedented amount of the Siberian Iris (*Iris sibirica*) flourished on the meadow, which was almost doubled during habitat reconstruction.

Bevezetés, a terület története

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság 2018. és 2020. között, a Környezet és Energia Operatív Program támogatásával, az Európai Unió és a Magyar Állam által biztosított 222 millió forintos költségvetéssel élőhelyrekonstrukciós munkálatokat valósított meg a Kőszegi Tájvédelmi Körzet részét képező, Doroszlói-rétek nevű, vagyonkezelésben lévő területen. Tanulmányunkban a rekonstrukciós terület történetének, értékeinek, a rekonstrukció céljainak, tervezési folyamatának, kivitelezésének és első eredményeinek áttekintésével kívánjuk bemutatni azt a gyakorlati természetvédelmi fejlesztési tevékenységet, amely reményeink szerint a következő években jelentős hatással lesz Kőszeg város és térsége élővilágának, benne a madárvilág sokféleségére, természeti folyamatainak alakulására éppúgy, mint az itt élő emberek életminőségére.

A Kőszegi Tájvédelmi Körzet 1980-ban történt alapításakor a Kőszegi-hegység hazai oldalának tömbje részesült kiemelt természetvédelmi oltalomban. Tizenhárom évvel később, 1993-ban a tájvédelmi körzet bővítésre került a Kőszegi-hegység lábánál elterülő rétterületekkel, mely a Gyöngyös-patak és a Tamás-árok között elterülő kőszegi Alsó-rétet és a Tamás-árok, valamint a Lajtárföldi-dűlő közti Doroszlói-réteket foglalja magába. Az Alsó-rét területe a történelmi térképek tanulsága szerint az utóbbi kétszáz évben alapvetően gyepeként kezelt, azt szántók kicsi mozaikjai csak időlegesen törték meg. A Doroszlói-rétek vonatkozásában ez kevésbé mondható el. Az I. és II. Katonai felmérés térképein a terület vízjárta rétság, amelyre a jelenleginél több irányból érkezik a felszínen nedvesség. A

Szabó-hegy, Meszes-völgy, Kenyér-hegy irányából érkező vizeken és a jelenleg is meglévő Bedőcs-tó vizén kívül egy azóta elapadt, ill. alkalmivá vált forrás is táplálja ekkoriban a réteket. Az érkező vizek nem egyenes csatornákon, hanem kanyargó, a jelenleginél hosszabb medreken át jutnak a Gyöngyösbe. Aztán az 1950-es évek légifotóin már erősen változó képet találunk. Megjelennek a jelenlegi vízmedrek, így a Tamás-árok és a terület közepén kisparcellás szántóföldi művelés határozott nyomai vehetők ki. Míg az Alsó-rét a Csepregi Állami Gazdaság tulajdonaként érte meg a rendszerváltás időszakát, addig a Doroszlói-rétek a Kőszegszerdahelyi Termelőszövetkezet tulajdonában állt az 1990-es évek elejéig. A gazdálkodó a rendszerváltás előtti években már szántóként használta a terület központi, mintegy 60 hektáros tömbjét. Ekkorra az eredetileg vélhetően nagyobb kiterjedésű gyepvegetáció egy 10 hektáros foltra húzódott vissza, ahol azonban kiemelkedően értékes botanikai ritkaságoknak (lásd később) nyújtott élőhelyet. A szántóföldi gazdálkodást azonban erőteljesen korlátozta a terület vízjárta volta, így annak ellenére, hogy a víztelenítés érdekében 2-3 ekefogásonként vízlevezető barázdákat mélyítettek rajta, 1996 tavaszára az előző évi kukoricatermés aratatlanul maradt rajta és nádi sármányok (*Emberiza schoeniclus*) énekeltek a kukorica kóró maradványokon. Ezt követően megszűnt a terület művelése és a víztelenítő barázdák oldalából rekettyefűz, rezgőnyár, bibircses nyír előtörésével megkezdődött annak erdősülése. Időközben a terület a kárpótlás során magánkézbe került, osztatlan közös tulajdona lett mintegy 60, elsősorban kőszegdoroszlói vagy onnan elszármazott lakosnak. A tulajdonosok jelentősebb része nem vette azt használatba, csupán a Bedőcs-árok déli oldalán kezdődött meg egy 10 hektáros darabon a bozót irtása, száruzózása és utána a kaszálás. Az elhagyott területen a vadgazdálkodó kezdett lőnyiladékok kialakításába, amelyek a korabeli légifelvételeken csillag alakzatban láthatók. Az évezred végén több beruházó elképzelései között is szerepelt a „bozotos terület hasznosítása”: az azóta a Gyöngyös túloldalán megépült lukácsházi árvízi véstározó tanulmánytervében szereplő változatok között volt olyan, amely állandó vízű tározóként a Gyöngyös mindkét oldalát vízzel árasztotta volna el, más tervek szerint a Doroszlói-réteken önálló tó került volna kialakításra különböző, divatos vízisport pályákkal, a Lajtárföldi domboldalon pedig üdülőházakkal. Utóbbi elképzelés olyan erős politikai támogatottsággal bírt, hogy egyenesen a földművelésügyi miniszterig jutott az érte való lobbizás, a természetvédelem helyi vezetője pedig a beruházással

szembeni ellenállás miatt feljelentésnek, vizsgálatnak volt kitéve. Mindez a gazdasági oldalról érzékelhető nyomás oda vezetett, hogy az akkori természetvédelmi kezelő (még Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság) munkatársai a legbiztosabb védekezésnek a terület állami tulajdonba és igazgatósági vagyonkezelésbe vételét tartva, megkezdték az ingatlan felvásárlását. Csak természetvédelem-történeti érdekesség az a momentum, hogy a 170 ezer forint körüli hektáronkénti vételár akkoriban az országban olyan magasnak számított, hogy a védettségi szint helyreállításáért felelős, a szerződéseket saját kezűleg ellenjegyző miniszteri biztos csak személyesen volt meggyőzhető annak elfogadásáról és úgy is csak akkor, ha írásba adtuk neki, hogy itt a Nyugat-Dunántúlon ennyi az ár. Mivel a tulajdonosok egy része nem akart megválni területétől, a kisajátítási eljárást pedig az igazgatóság el kívánta kerülni, az érintett rész mintegy 2/3-át sikerült megvásárolni, a többi még magántulajdonban maradt, a beruházói szándékoknak viszont így már sikerült elejét venni. A 2002-ben megalakult Órségi Nemzeti Park Igazgatóság az alakulást követő években a nemzeti park területének kezelésével és lehetőség szerinti vagyonkezelésbe vételével volt elfoglalva, így további vásárlások csak kisebb mértékben történtek területünkön. Ezekben az években a saját területrészek kezelése bérlőkkel történt. A csapadékos nyarak azonban rendre lehetetlenné tették a kaszált széna hasznosítását (vagy renden rothadt el vagy a bálák maradtak kint a traktorokkal nehezen járható, mély területen), legeltetésre pedig itatókút hiánya miatt nem gondolhattak a bérlők. Időközben azonban megépítésre került a Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont, amely korszerű, sok látogatót vonzó infrastrukturális háttérként nagyon jelentős lökést adott a Kőszegen zajló állami természetvédelmi munkának. Bővültek a feladatok, bővült a létszám és egy nagyon innovatív, fiatal, motivált munkatársi gárda alakult ki. Elindításra került a Miénk itt a rét! program a szomszédos Alsó-réten, Európai Uniós forrásból újjáépült a Madárvédelmi Mentőközpont, majd megkezdődött a gondolkodás a Doroszlói-rétek rekonstrukciója körül. A 2013-2020 közötti európai uniós fejlesztési ciklusra az igazgatóság fejlesztési tervében nevesítette a rekonstrukciót, amelyre sikerült forrást találni a Környezet és Energia Operatív Program természetvédelmi prioritásában. A fejlesztés azt a célt tűzte ki, hogy állítsuk helyre az egykori gyepterületeket, a vízrendezések előtti vízháztartást és hozzuk létre a hosszú távú fenntartáshoz, a legeltetéshez szükséges infrastruktúrát.

Tervezés és megvalósítás

Világossá vált, hogy e célok eléréséhez a fásszárú vegetáció nagy részét el kell távolítanunk, illetve a gyomosodott, rendszertelenül hasznosított réteket kezelni kell. Ennek előkészítése során elsődleges feladatként tekintettünk a szigetszerűen visszamaradt, elsősorban botanikai értékeket őrző – úgymint a zergeboglár (*Trollius europaeus*), a mocsári nőszirmom (*Iris pseudacorus*), a szibériai nőszirmom (*Iris sibirica*), a széleslevelű ujjaskosbor (*Dactylorhiza majalis*), az agárkosbor (*Orchis morio*), a kenyérbél cickafark (*Achillea ptarmica*) és a széleslevelű gyapjúsás (*Eriophorum latifolium*) – zárványterületek óvására, illetve e ritka növényfajok életterének bővítésére, jó minőségű gyepek létrehozásával, a vízellátottság javításával, valamint a teret nyert inváziós növények visszaszorításával. Az egyhangú bozótosok helyén olyan sokszínű, változatos táj létrehozását tűztük ki, ami a lehető legtöbb élőlény számára nyújt kedvező életfeltételeket. Arra törekedtünk, hogy az elképzelt fás legelőn megjelenő fásszárú növényzet fajösszetételében és szerkezetében is változatos képet mutasson, és hogy lehetőség szerint valamennyi kis kiterjedésű vagy mikroélőhelyet – például nádoltot, odvas álló holtfacsonkot, természetes vízgyűjtő mélyedést – megőrizzük. A helyreállítás lényegi elemének szántunk, ugyanakkor kevés tapasztalattal rendelkezünk arról, hogy milyen módon érhető el, hogy a víz hosszú távon minél nagyobb hatással legyen a rétre. Több lehetséges forgatókönyv közül végül egy olyan, mérsékelt nagyságrendű beavatkozásokat magában foglaló megoldáscsomag mellett tettük le a voksunkat, amellyel elsősorban a talajvízzel való telítettségének javítását, a vizek egyenletes eloszlását céloztuk meg. Ezen felül, talán a legizgalmasabb szakmai erőpróbaként tekintettünk annak a lehetőségére, hogy a régióban egyedülállónak számító, az év meghatározó részében sekély vízzel borított, árasztott területet is létrehozzunk. Az előkészítő munka során vezérelvünk volt, hogy – az igazgatóság tevékenysége során tapasztalt számos intő példától eltérően – ahol csak lehet kerüljük a természetes rendszerekbe történő felesleges beavatkozást. Ennek megfelelően dolgoztuk ki például a kerítés nyomvonalát, illetve műszaki paramétereit: a Gyöngyös-patak mentén a vízfolyástól csak mintegy 20-25 méter távolságra telepítettünk fix kerítést annak érdekében, hogy a meanderező vízfolyásnak szabad teret hagyjunk, illetve a villanypásztor alsó szálát 60 cm magasságba emeltük, hogy a vadak mozgását ne korlátozzuk.

A régi térképek és korabeli légifotók áttanulmányozását követően naprakész információra volt szükségünk a terület állapotáról. Nagy segítséget jelentett, hogy a Gyöngyös környezetét érintő árvízvédelmi beavatkozások során a vízügyi szakemberek nagy felbontású domborzati modellt készítettek a patak völgyéről. Ennek tanulmányozása során kulcsfontosságú ismereteket szereztünk a lejtésviszonyokról, a vízkormányzásban szerepet játszó természetes és mesterséges objektumokról, jelenségekről. A legtöbbet a terület alapos megismerésére szánt terepnapokon tanultuk, jó néhány alkalommal átfésültük a helyenként rétekekkel tarkított, de javarészt szinte áthatolhatatlan bozótost. Felméréseink során megismertük a megjelenő vizeket, feljegyeztük, hogy az év mely időszakában, milyen időjárási viszonyok között, hol, milyen kiterjedésben és időtartamban vannak jelen. Emellett pontos képet kaptunk a megmaradt, megőrzendő értékekről, az ismert gyepfoltok élőlényein túl a cserjés takarásában megbúvó famatuzsálemek, gyümölcsfák, ritkább fafajok egyedeinek létezéséről, a jó természetességű részek elhelyezkedéséről. Számba vettük az emberi tevékenység nyomait is, a vízelvezető árkok rendszerét, hulladékkupacokat, romos vadászati létesítményeket. A megfelelő ismeretek birtokában aztán kidolgoztunk egy gyeprekonstrukciós tervet, amely részletesen leírta, hogy a terület egyes részein milyen állapotok uralkodnak, ott milyen beavatkozásokra van szükség, ezeket milyen módon és mikor, milyen menetrend szerint kell kivitelezni a jelen lévő védett értékek igényeire tekintettel. Ebben a dokumentumban rögzítettük a kímélendő faegyedeket, facsoportokat, bokrosokat (összesen 14 kisebb-nagyobb erdőfoltot és 179 különálló példányt), de a felszámolandó szemétkupacokat egyaránt. A vizek megtartásához szakértő tervező segítségét kértük, aki az elképzeléseink alapján tett javaslatot a megvalósítandó beavatkozásokra. A szarvasmarhák legeltetéséhez kiépítendő infrastuktúra terveit az őrési gulyánkat gondozó kollégák iránymutatásai alapján készítettük el.

A munkálatok 2018 márciusában a nagyobb kiterjedésű égerligetek kitermelésével kezdődtek, ezzel a projekt a fizikai megvalósulás szakaszába lépett. A helyreállításban részt vevő vállalkozók kézhez kapták a már említett rekonstrukciós tervet, de a kímélendő faegyedeket fizikailag is megjelöltük. A vegetációs időszakot követően indult el a 70 hektáros terület több mint felét elfoglaló bokorfüzes állományok felszámolása is. A mintegy hat hónapig tartó kitermelést három brigád végezte kézi erővel (motorfűrészsel). A kivágott cserjéket

erdészeti kihordó gyűjtötte össze és a terület városhoz közeli bejáratánál készletezte, így minimalizálni tudtuk a hátra maradó szerves anyag mennyiségét. A faanyagot nagy teljesítményű aprítógép darálta le és a keletkezett daralékot nyerges vontatók szállították el több tucat fordulóval. A cserjeirtott területek vágástakarítását egy, a pályázat keretében beszerzett kettős kormányzású, erdészeti kivitelű traktorral és a hozzá kapcsolt fix késes zúzóval végeztük. A magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) uralta, leromlott állapotú réteket 2018 és 2019 nyarán szárazúztuk. A területen található két kisebb kiterjedésű gyeplet, amelyek a rendszeres hasznosításnak köszönhetően jó állapotban maradtak meg, a rekonstrukció során is kaszáltattuk, ezek időpontját a rajtuk található természeti értékek igényeinek megfelelően határoztuk meg. A jégkorszaki reliktum zergeboglár (*Trollius europaeus*) élőhelyül szolgáló fél hektáros tisztást a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) mellett egy másik inváziós faj, a bíbor nebáncsvirág (*Impatiens glandulifera*) is veszélyezteti. A jövevényfaj térnyerését csak rendszeres beavatkozással, az egyedek kihúzásával és összegyűjtésével sikerült a korábbiakban megakadályozni. 2008 és 2018 között csaknem minden évben önkéntesek közreműködésével tisztítottuk meg a rétet és az azt szegélyező égerest az invazív növénytől. 2019-ben a helyreállítási projekt keretében történt a nemkívánatos növény eltávolítása, 2020-ban közösségi szolgálatos diákok voltak a segítségünkre.

A gyepek állapotának helyreállítása mellett a rekonstrukció másik fő célja a vízellátottság javítása volt. A talajvíz elvezetésére kiásott több mint egy kilométernyi árkot a vízepítési munkálatok során feltöltöttük. A szomszédos dombról rendszeresen érkező nagyobb mennyiségű vizet egy vízkifordító vápa segítségével juttatjuk a rétre. A projekterület déli, legmélyebben fekvő részét az őszi-tavaszi időszakban tervezzük elárasztani. Az ehhez szükséges többletvizet – megfelelő csapadékviszonyok mellett – egy 500 méter hosszú csővezeték segítségével biztosíthatjuk a terület határán futó, erősen ingadozó mennyiségű vizet szállító Tamás-árokából. A víz megtartására és a réttől délre eső mezőgazdasági területek védelmére alacsony töltés épült. Ezen egy leeresztő műtárgy biztosítja az optimális vízszint beállításának lehetőségét. A feleslegessé vált vizeket egy talpárok segítségével a Gyöngyös-patakba juttathatjuk. Az így kialakított területrészen mintegy 3-4 hektár kiterjedésű, a legmélyebb pontokon csizmaszárig érő nyílt vízfelület létrehozására van lehetőségünk.

A cserjeirtási- és vízépítési munkálatokat követően került sor a legeltetési infrastruktúra kialakítására. A legelőt elektromos kerítéssel vettük körbe, majd további belső szakaszokra osztottuk, hogy hatékonyan szabályozhassuk a legelő állatok egyenletes területhasználatát. A fix telepítésű kerítések hossza mintegy 7 km. Az öt részre osztott területen mobil villanypásztor segítségével további, kisebb szakaszokat alakítunk ki a legeltetés során. Az állatok vízigényét egy mélyfúrású kút látja el, amelynek szivattyúja 92 méter mélyről szállítja az ivóvíz minőségű vizet. Az itatóterület központi helyen található, így a vályúkat a szarvasmarhák a terület bármely szakaszából elérik. A villanypásztor és az itatókút áramigényét is a lakossági elektromos hálózatról elégítjük ki az üzembiztos működtetés érdekében. A terület város felőli bejárata közelében egy akác pallókból és oszlopokból készített karám áll. Ennek az állatok szállítása során van szerepe, illetve amennyiben állatorvosi vizsgálat válik szükségessé, az gyorsan és szakszerűen elvégezhető a beépített kezelőfolyosó és kaloda használatával. Az igazgatóság őrségi gulyájából érkező húshasznú magyartarka szarvasmarhák terveink szerint tavasztól ősziig legelnek a területen és a telet istállóva, az őriszentpéteri állományhoz csatlakozva töltik. Az első évben a kőszegi gulya kihelyezésére, amely 19 tehenet és 1 bikát számlált, 2020. június 29-én került sor, tekintettel arra, hogy ekkora készült el a szükséges infrastruktúra. Az állatok jelenléte alatt az Észak-vasi Tájegység munkatársai naponta látogatják a területet, ellenőrzik a szarvasmarhák állapotát és az itatókút megfelelő működését. A bekerített legelő egy részén halad át egy hagyomány szerint kialakult földesút, amelyen Kőszegről a lukácsházi árvízi vésztározó gátjának Lukácsháza és Kőszegdoroszló között elhelyezkedő végéhez érhetünk el. A kirándulók és gazdálkodók által használt ösvényen továbbra is szabadon lehet közlekedni a kerítés és az út találkozási pontjaiba telepített két ún. „texasi” kapunak köszönhetően. Ezek a földbe süllyesztett szerkezetek lehetővé teszik az átjárást, ugyanakkor a szarvasmarhák nem haladnak keresztül rajtuk.

Mivel a rekonstrukciós terület nem csak a szakemberek, hanem a civil érdeklődők számára is szabadon látogatható, fontosnak tartottuk annak szakszerű bemutatását. A legelő város felől legkönnyebben megközelíthető és egyben legmagasabb pontján, valamint legeldugottabb, legmélyebben fekvő szegletében (a vízállásos terület közelében) egy-egy négy méter magas kilátótorony épült. Ezek tövében információs táblák állnak, amelyek a területen könnyen megfigyelhető állat-

és növényfajokat ismertetik, valamint bemutatják a legelőn megtalálható élőhelyek sokszínűségét.

A projekt megvalósítása során végig kiemelt figyelmet fordítottunk arra, hogy a helyben élők, különösen a legelőhöz vezető utcában lakók, valamint a területet más célból használók (vadászok, gazdálkodók) tisztában legyenek azzal, mi és miért történik a város határában. A helyi havilapban rendszeresen jelentek meg írások az igazgatóság ebbéli tevékenységéről, a közvetlenül érintetteket több alkalommal levélben tájékoztattuk, illetve aki igényelte, azzal személyesen is egyeztetünk. Eleinte volt, aki aggállyal tekintett a fokozódó jelenlétünkre, például a murvás Lóránt Gyula utca állapota miatt aggódva, vagy a terület jövőbeni átjárhatóságát firtatva. De ahogy érzékelték az együttműködés szándékát az igazgatóság részéről, úgy egyre több kérdést sikerült megnyugtatóan tisztáznunk és ma már a legtöbben ismerősként üdvözlik a kócsagos autókat. A hivatalos átadási ünnepséget követően több nyílt túrát is szerveztünk a legelőn, valamint idén ez a terület adott otthont a tavasszal elmaradt tradicionális kőszegi Madarak és Fák Napi családi rendezvénynek is.

A helyreállítási projekt végeztével a területen zajló természetvédelmi fejlesztések nem értek véget. Az E.ON Hungária ZRt. és igazgatóságunk együttműködésének újabb eredményeként az áramszolgáltató szakemberei egy-egy oszlopra szerelt gólyafészektartót, illetve gyöngybagoly költőládát helyeztek el a legelőn. A felállított gólyafészektartó egy izgalmas kísérletnek is tekinthető, amellyel arra keressük a választ, hogy ez a madárfaj – a megváltozott fészkelési szokásai ismeretében – egy megfelelő élőhelyen, de a lakott területtől távol vajon elfoglalja-e a számára létrehozott költőhelyet. Ezen túl igazgatóságunk további mesterséges fészkelőhelyeket (például fabeton odúkat, vércseládákat) biztosít a réten előforduló madarak számára.

Az első tapasztalatok

Habár az első évben az optimálisnál jóval később, és viszonylag alacsony létszámban érkeztek a legelőre a magyartarka szarvasmarhák, legelésükkel és taposásukkal így is látványos munkát végeztek, különösen a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) uralta szakaszokban, valamint ott, ahol az egykor fásszárú növényzet sarjadni próbált.

A beavatkozások, és a legelő haszonállatok jelenléte egyértelműen pozitív hatást gyakorolta terület élővilágára. Már a kivitelezés korai szakaszában is

rendszeresen előfordult, hogy a kiterjedt bokrosok helyén, a frissen szárazúzott részekén fehér gólyák (*Ciconia ciconia*) kutattak táplálék után, vagy a munkagépektől nem zavartatva egerészölyv (*Buteo buteo*) várt prédájára. Ahogyan az egybefüggő bokorfüzesek helyét átvette a mozaikos szerkezetű legelő, úgy emelkedett a megfigyelt vártamadarak, a tövisszúró gébicsek (*Lanius collurio*) és cigánycsukok (*Saxicola rubicola*) száma is. Több alkalommal lehattunk szemtanúi, ahogyan füstifecske (*Hirundo rustica*), gyurgyalag (*Merops apiaster*) és seregélycsapatok (*Sturnus vulgaris*) keringtek a legelő gulya felett. Rendszeresen megfigyelhető a szitáló vörös vércse (*Falco tinnunculus*) és alkalmi vendég a darázsölyv (*Pernis apivorus*) is. A szomszédságban fészkelő karmazsinpirók (*Carpodacus erythrinus*) rendre énekelnek a legelőn álló fákon. A terület délnyugati sarkában található, jó természetességű, a beavatkozások során csaknem duplájára nyitott réten soha nem tapasztalt mennyiségű szibériai nőszirm (*Iris sibirica*) virágzott. A korábban itt-ott felbukkanó őszi kikerics (*Colchicum autumnale*) több helyütt szőnyegszerűen jelent meg.

Egy rövidebb tavaszi és egy hosszabb őszi időszak tapasztalatai alapján elmondható, hogy a vízháztartás javítását szolgáló beavatkozások biztatóan alakulnak. A Tamás-árok megfelelő szintje mellett a csővezeték folyamatosan szállítja a vizet és kisebb-nagyobb kiterjedésű, sekély tocsogóst hoz létre az arra tervezett részen. Rendkívüli, de vízgazdálkodási szempontból fontos eset volt, amikor 2020. október 3-án egy nagy esőzést követően a Gyöngyös-patak kilépett a legelőre és többszörösére növelte a déli részen kialakult nyílt vízfelületet, amit a létrehozott objektumok e sorok írásakor már másfél hónapja stabilan tartanak. Az új vizes élőhelyen tőkés récéket (*Anas platyrhynchos*), szürke gémet (*Ardea cinerea*), sárszalont (*Gallinago gallinago*) figyeltünk meg. Logikus, mégis érdekes tapasztalat, hogy az október elején vízzel telítődött talajra később lehulló kisebb esők is képesek voltak a terület számos pontján belvizes foltokat létrehozni. A legelő vízháztartásának alakulását a Soproni Egyetem Geomatikai, Erdőfeltárási és Vízgazdálkodási Intézetének szakemberei is vizsgálják. 2019 áprilisában a legelő négy különböző pontján talajvízvizet fúrtak, melyeknél heti rendszerességgel mérik a talajvízszint és a felszíni talajnedvesség változásait. A mért adatokat a lehullott csapadék mennyiségével összevetve lehet következtetni a területre mesterségesen kijuttatott víz szerepéről. Az első eredmények a vízpótlási

rendszerek pozitív hatását igazolják, a vizsgálatok folytatásával hosszú távon értékes információkhoz juthatunk.

Összefoglalás

Egy természetvédelmi probléma felismerése, a megoldáshoz vezető út megtervezése, a szükséges források megszerzése, a tervek megvalósítása a legtöbb esetben évek, nemritkán évtizedek időtávlatában tud megvalósulni. Kőszeg-hegyalján, a Doroszlói-réteken is így történt és az sem újdonság, legalábbis az efajta munkát végzők számára, hogy közben számos váratlan helyzet, megoldandó feladat, meglepetés érte az érintetteket, amelyek sok-sok tapasztalatot, tanulságot eredményeztek a jövőre nézve. A fejlesztés megvalósulásával egy új feladat, a létrehozott infrastruktúrára támaszkodva a terület fenntartása, természetességi állapotának javítása kell, hogy következzen, amelynek időtávja, reménységünk szerint még egy nagyságrenddel túlmutat az eddigieken, átívelve természetvédő-generációkon. Ahhoz azonban, hogy később az egész tevékenység érthető, értékelhető legyen, fontosnak tartottuk, hogy megvalósításának eddigi lépései egy minden érdeklődő számára hozzáférhető periodikában rögzítésre kerüljenek. Tanulmányunkban erre tettünk kísérletet és bízunk benne, hogy a fenntartási időszak eredményeiről néhány év múlva hasonlóképpen nyílik lehetőségünk beszámolni.

A projektről készült, e cikk címével azonos elnevezésű kisfilm elérhető a legnagyobb online videómegosztó csatornán. A rekonstrukcióról készített leporelló letölthető a Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont honlapjáról.

Sárszalonka (*Gallinago gallinago*)

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság madártani tevékenységei 2020-ban

Faragó Ádám – Harsányi Krisztián – Kutschi Péter – Ottó Erzsébet –
Szentirmai István

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9941 Őriszentpéter, Városszer 57., adam.farago@onpi.hu

Á. Faragó, K. Harsányi, P. Kutschi, E. Ottó, I. Szentirmai: Bird protection activities by Őrség National Park Directorate in 2020

Őrség National Park Directorate carried out a number of ornithological activities in Vas County in 2020 as well. The first action of the year was the so called eagle census coordinated by the directorate. We participated in the county-wide survey of rare and colonial nesting birds (RTM) and counted Common Sandpipers, Little Ringed Plovers and other protected bird species along the River Rába. After six years, we completed the Common Bird Census (MMM) in 10 UTM quadrants within Őrség National Park. In the framework of a transnational project, we coordinated an intensive mapping programme of protected birds breeding outside of protected areas. We continued the mapping of nesting sites of Barn Owl and Little Owl in cooperation with the Barn Owl Foundation. 103 metal nest boxes were installed for Common Kestrels on poles of high-voltage electric network. Three of our colleagues contributed to the work of the bird ringing station in Tömörd and we carried out our own bird ringing programme to study autumn migration in Kondorfa, Őrség National Park. We received and treated high number of birds in our Bird Protection and Rescue Centre in Kőszeg. We organised several events for promoting bird protection. The yearly check of our artificial nest boxes was completed this year as well.

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság idén is számos madártani akcióban működött közre Vas megye területén. Az év első jelentős megmozdulása szokásos módon a sasszinkron megyei koordinálása volt. Elvégeztük az ún. RTM program által érintett fajok felmérését, valamint a Rába védett szakaszát is bejártuk kenuval, elsősorban partmadár-revírek után kutatva. Hat év után újból megcsináltuk az MME MMM programja szerinti felméréseket összesen 10 db UTM négyzetben a nemzeti park területén. Egy határon átnyúló projekt keretében folytattuk a védett és közösségi jelentőségű madárfajok felkutatását a védett területeken kívül. Az immár ötödik éve zajló gyöngybagoly és kuvik felmérést ezúttal is a Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány végezte Igazgatóságunk megbízásából. Ennek részletes bemutatására a Cinege egyik következő számában kerül sor. Vércsevédelmi akciónk során 103 tartós fém költőládát helyeztünk ki megyeszerte vörös vércsék számára nagyfeszültségű távvezeték-tartó oszlopokra. Az akció részleteit szintén külön írás taglalja. A Tömördi Madárvárta munkájában három kollégánk vett részt, mint gyűrűző. Az őszi madárvonulási szezonban az Őrségi Nemzeti Park területén található Kondorfa mellett is rendszeresen hálózunk (erről részletesebben külön írásban olvashatunk

ugyan ebben a lapban). A kőszegi Madárvédelmi Mentőközpontban idén is nagyszámú bekerült madarat láttunk el, továbbá népszerűsítő, szemléletformáló előadásokat, akciókat szerveztünk. Mesterséges odútelepeink rendszeres éves ellenőrzése is megtörtént összesen négy helyszínen.

Sasszinkron

Összesen 128 db 2,5x2,5 km-es UTM négyzetet érintett a megyeszerte kivonuló 25 megfigyelő. Nyolc ragadozó-faj 301 példánya került elő. Messze a leggyakoribbnak természetesen az egerészölyv (*Buteo buteo*) bizonyult (234 pld.), őt a vörös vércse (*Falco tinnunculus*) (36 pld.), valamint a hazánkban csak átvonuló, és telelő kékes rétihéja (*Circus cyaneus*) (14 pld.) követte. Lokálisan kifejezetten ritka fajok ezúttal nem kerültek elő. A legérdekesebb a 3 gatyás ölyv (*Buteo lagopus*) volt. A többek által elítélt és a baromfiudvarok környékén nem kedvelt héjának (*Accipiter gentilis*) a tavalyi évhez hasonlóan egyetlen egy példányát sem látta sehol senki a megyében.

Ritka és telepesen fészkelő madárfajok (RTM)

A ritka és telepesen fészkelő madárfajok felmérésében civil madarászok is jelentősen közreműködtek, és az alábbi fajokra terjedt ki Vas megyében: **fekete gólya** (*Ciconia nigra*), **barna kánya** (*Milvus migrans*), **vörös kánya** (*Milvus milvus*), **rétisas** (*Haliaeetus albicilla*), **hamvas rétihéja** (*Circus pygargus*), **haris** (*Crex crex*), **gólyatöcs** (*Himantopus himantopus*), **gulipán** (*Recurvirostra avosetta*), **dankasirály** (*Chroicocephalus ridibundus*), **küszvágó csér** (*Sterna hirundo*), **uhu** (*Bubo bubo*), **gyurgyalag** (*Merops apiaster*), **partifecske** (*Riparia riparia*), és **vetési varjú** (*Corvus frugilegus*). A **fehér gólya** (*Ciconia ciconia*) aktuális állományával a megszokott módon külön cikk foglalkozik (KÓTA 2020). A következőkben fajonként mutatjuk be a 2020-as eredményeket:

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): Az elmúlt években megszokottakhoz hasonlóan 2020-ban is bővült (összesen tizenegyre) a megyében ismert fekete gólya fészkek száma. Bajánsenyén, Döbörhegyen, és Csákánydoroszlóban kerültek elő újak. Sajnos azonban ezekkel együtt is mindössze három fészkekben volt sikeres költés (2+2+3 fióka) az egész megyében.

Barna kánya (*Milvus migrans*): A Táplánszentkereszt és Sorokpolány mellett talált fészkekben kettő, illetve három fióka kelt. Ezen kívül Sitke, Körmend, és Csákánydoroszló környékén is rendszeresen mozogtak barna kányák a fészkelési szezonban, így jó eséllyel lehet még elő nem került fészkek.

Vörös kánya (*Milvus milvus*): A nádasdi fészkekben 2 fióka kelt, ezen kívül nem ismertünk biztos revírt ebben az évben. Ugyanakkor Sárvár-Rábapaty környékén rendszeresen lehetett látni 1-2 példányt a teljes szezonban, ami gyanússá teszi az esetleges újbóli fészkelésüket a térségben.

Rétisas (*Haliaeetus albicilla*): Továbbra is öt revírről van tudomásunk Vas megyében. 2020-ban három állandóan foglalt fészkek volt, ezek mindegyikénél biztos költést is meg tudtunk állapítani (1+1+2 fióka). Sajnos a hosszúperesztegi fészkek közelében egy mérgezett példány elhullott tetemét találták meg, amely nem az első eset a környéken.

Hamvas rétihéja (*Cyrcus pygargus*): Két revírről értesültünk ebben az évben. Uraiújfalunál és Sorkifaludnál mutatkoztak párban a madarak, utóbbi helyen két fiatal ki is reptettek.

Haris (*Crex crex*): Idén mindössze kilenc revírről értesültünk a megyében, melyből 4 az Őrségi Nemzeti Parkban volt. Hosszú idők óta az első év, amikor az Őrségi legtradicionálisabbnak mondható harisos gyepen (Felső-Huszász) egyáltalán nem észleltük jelenlétüket.

Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*): A Vas megyében ismereteink szerint 2016-ban megtelepedő faj ebben az évben is fészkelte több helyen a megyében. A legtöbb ezúttal is a rábapatyi kavicsbányatavakon, ahol minimum 13 madár kotlása volt megfigyelhető, elsősorban a kialakított mesterséges költőszigeteken. A valóságban valószínűleg valamivel még ennél is több pár kezdetett fészkelésbe. A későbbi megfigyelések alapján azonban a fészkelések többségének sikertelensége volt tapasztalható. A Püspökmolnári melletti kavicsbányató-komplexum területén is legalább egy párnak voltak fiókáik, de több öreg példány is tartózkodott itt a fészkelési szezonban. A fészkelést aktuálisan veszélyeztető munkálatok elhalasztásában közreműködő volt a bányatársaság vezetője. Bük település határában lévő kavicsbányatavon is költött egy pár. Várható, hogy évről-évre egyre több helyen fognak megtelepedni gólyatöcsök a megye kisebb-nagyobb bányatavain.

Gulipán (*Recurvirostra avosetta*): A rábapatyi kavicsbányatavakon még május végén is lehetett látni legalább 10 öreg madarat, melyből négy biztosan kotlott. Fiókákat azonban csak két pár esetében sikerült biztosan megfigyelni a fészkelési időszakban.

Dankasirály (*Chroicocephalus ridibundus*): A megyében 2017-ben megtelepedő faj ezúttal is költött a rábapatyi kavicsbányatavakon, a célirányosan vízimadarak fészkelése miatt kialakított nagyobb költőszigeteken, azok közül is kifejezetten az egyikben. Az állomány erősödött, minimum 25-30 pár fészkelhetett.

Küszvágó csér (*Sterna hirundo*): A rábapatyi kavicsbányatavakon minimum 10 pár fészkelhetett ebben az évben, részben dankasirályokkal közös telepen. Ezen kívül a püspökmolnári kavicsbányatavakon 2-3, valamint a Gyöngyöshermánikavicsbányatavakon 1 további pár megtelepedése valószínűsíthető.

Uhu (*Bubo bubo*): A három stabil revírből kettőben voltak jelen párban a madarak, a harmadikban csak egyetlen példány mutatkozott. Fióka jelenlétéről sajnos egyik esetben sem sikerült megbizonyosodni.

Gyurgyalag (*Merops apiaster*) és **partifecske** (*Riparia riparia*): Igazgatóságunk ezúttal is elvégezte a Rába Szentgotthárd és ezúttal Körmend közötti szakaszának felmérését kenuból, de a Rába lentebbi szakaszairól is vannak szórványos adataink. A folyó partfalaiban összesen 27 pontban 231 üreget számoltunk gyurgyalag esetében, egyéb helyeken (többnyire fennhagyott homok- és kavicsbányákban) további nyolc telepen összesen 216 üreg került felvételre. A foglaltságukat még hozzávetőleg is nehéz megítélni, így a ténylegesen fészkelő párok számát nem tudhatjuk pontosan. Az egyes telepeken, illetve közelében azonban mindenhol jelen voltak gyurgyalagok a légtérben. A felmérések legfőbb célja elsősorban a telepek meglétének ellenőrzése, illetve az esetleges veszélyeztető tényezők időbeni feltárása. Partifecskek telepeit a Rába leszakadó partfalaiban mindössze négy pontban találtunk (134 üreggel), míg a megye más területein öt pontban 756 üreget. A legnagyobb ismert telep ezúttal is az olaszfai volt (550 üreg, min. 150 madárral), valamint a rábapatyi bányatavakon fészkeltek még jelentősebb mennyiségben. A megye összes gyurgyalag- és partifecske telepéről sajnos nincs információnk.

Vetési varjú (*Corvus frugilegus*): Április első felében ellenőriztük a megyében ismert telepeket. Az állományok túlnyomó része továbbra is Szombathely környékére koncentrálódik, valamint ezektől elkülönülve Szentgotthárdon találhatóak jelentősebb mennyiségben. Az Őrségi Nemzeti Park határain belül idén sem észleltük megtelepedését, sőt még kóborló példányok megfigyelése is ritka (legfeljebb csak Szentgotthárd közelében gyakoribb). A megyében 17 kisebb-nagyobb telepen összesen 1136 fészket számoltunk, szinte pontosan ugyan annyit,

mint előző évben. A legnagyobb sűrűségben Táplánszentkereszten (170+75 fészek), Vépen (228), valamint Szombathelyen a Pelikán parkban (195) talákoztunk velük.

Fészkelő vízimadarak monitoringja a Rábán

Június 11-én kerítettünk sort a Rába Szentgotthárd és Körmend közötti szakaszának szervezett kenus bejárására. Billegetőcankót (*Actitis hypoleucos*) 7 pontban összesen 10 példányt, kis lilét (*Charadrius dubius*) viszont mindössze egyetlen helyen figyeltünk meg. Fészkelésre utaló konkrét jelet nem tapasztaltunk egyik faj esetében sem. Egyéb partimadár csupán egy erdei cankó (*Tringa ochropus*) volt. A közösségi jelentőségű jégmadár (*Alcedo atthis*) egyedeivel 14 (16 példány) pontban talákoztunk, hegyi billegetőt (*Motacilla cinerea*) viszonylag kevés helyen, hat alkalommal láttunk. A felsorolt fajokon kívül az egyik előbbi bekezdésben már említett gyurgyalag és partifecske, valamint a berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*), továbbá örvös légykapó (*Ficedula albicollis*) előfordulási pontjait rögzítettük.

Adathiányos madárfajok felmérése megye-szerte (D2C projekt)

Elsősorban az erdei pacsirta (*Lullula arborea*) és a füleskuvik (*Otus scops*) határokon átnyúló élőhely-hálózatának fejlesztését megalapozó állapotfelmérést érintette a projekt, nem védett területeken is. Erdei pacsirta revíreket összesen legalább 32 pontban lehetett elkülöníteni megye-szerte. Említést érdemlő kis populációt fedeztünk fel Szalafő közigazgatási határain belül (min. 6 revír), de Vaskeresztesnél, és a Rába-Csörnóc völgy Alsóújlak és Nyőgér közötti szakaszán is több pár jelen volt. A füleskuvik esetében idén az Őrségi Nemzeti Parkon belül található állomány felmérésére koncentráltunk, hiszen a szomszédos szlovén Goričko Tájvédelmi Parkban található a legközelebbi ismert erősebb fészkelő populáció, ami a projekt szempontjából nem elhanyagolható. Két alkalommal szerveztünk nagyszabású akciót, melyek során 11, illetve 10 csapatban mozogtunk előre felosztott területeken belül szinkronban. Előzetes ismereteinkhez képest sem került elő új helyről a faj, az utóbbi években stabil két pontban voltak csak jelen ezúttal is. Egy felhívás keretében adatgyűjtésre invitáltuk a civil lakosságot, melynek során a búbosbanka (*Upupa epops*) megyei elterjedésének feltérképezése eddig sosem látott módon sikerült. Összesen 31 civil megfigyelőtől kaptunk - többnyire fotóval alátámasztott - adatot 23 különböző településről, de igazgatóságunk munkatársai is jobban odafigyeltek a fajra ebben az évben.

Töviszúró gébicset 274 pontban rögzítettek a projekt megbízott felmérői, kiváltképp nagy sűrűségben a Győrvár és Alsóújlak közötti régióban.

Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM)

2014 óta először vágtunk bele újból az Őrségi Nemzeti Park határain belül korábban kijelölt 10 db. 2,5x2,5 km-es UTM négyzet felmérésébe az MME MMM módszerével. A négyzetek kiválasztásánál a fő szempont az volt, hogy azok a lehető legjobban reprezentálják a nemzeti parkon belül megtalálható leggyakoribb élőhelytípusok arányát. Az adatok kiértékelése folyamatban, azokról, illetve a terveink szerint 2021-ben is folytatódó felmérés eredményeiről részletesen a Cinege következő számában értekezünk.

Bagolyfajok állományának felmérése

Igazgatóságunk megbízásából Vas megye mezőgazdasági épületeinek átnézését 2016 óta folytatja a Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány. Eddig összesen hat felmérési ütemben 30 felmérési nap alatt összesen 316 mezőgazdasági telepről gyűjtöttek biotikai adatokat, amelyek közül 218 mezőgazdasági épületet sikerült átvizsgálni belülről is épületlakó bagolyfajok után kutatva. Idén 48 épületbe jutottak be az Alapítvány felmérői. Ebből 15 helyen találtak gyöngybagolyra, 7 helyen pedig kuvikra utaló nyomot. A baglyok állományának feltérképezésével párhuzamosan összesen 10 db gyöngybagoly-költőláda kihelyezése is megtörtént.

Madárgyűrés Kondorfán

Szeptember 1. és november 13. között összesen 42 faj 817 példányát jelöltük, 18 faj 141 példányát pedig visszafogtuk. Ebből 25 az előző években általunk ugyan itt gyűrzött madár volt, 10 pedig idegen eredetű gyűrűvel került kézre. A leggyakoribbak a csilpcsalpüzike (*Phylloscopus collybita*) (119), a vörösbegy (*Erithacus rubecula*) (97), valamint a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) (83) voltak. A búbos cinegének (*Lophophanes cristatus*) valamint a fenyőrigónak (*Turdus pilaris*) idén fogtuk meg az első példányait, így az állomásunkon eddig gyűrzött fajok listája 64-re emelkedett. Részletesebben egy másik cikkben mutatjuk be az eredményeket ugyan ebben a lapban.

Madármentés

A kőszegi Madárvédelmi Mentőközpontba 2019 szeptemberétől 2020 augusztus végéig 61 madárfaj 569 sérült vagy elárvult egyede került be. Habár az utóbbi időben évről évre egyre nő a beérkezett madarak száma, a mostani növekedés kimagasló. A tavalyi időszakhoz képest 156 példánnyal több érkezett. A

leggyakoribb fajok a vörös vércse (*Falco tinnunculus*) (51), a molnárfecske (*Delichon urbicum*) (48), a fekete rigó (*Turdus merula*) (47) és az énekes rigó (*Turdus philomelos*) (42) voltak. Idén rekordszámú szaporulat volt a szabad életre alkalmatlan fehér gólyáknál: 13 fióka kelt ki és hagyta el egészségesen a Chernel-kerti gólyaudvart.

A fenti időszakban 287 madár repatriálására került sor, ebből 29 példány fokozottan védett fajhoz tartozott: 23 fehér gólya (*Ciconia ciconia*), 1 gólyatöcs (*Himantopus himantopus*), 1 darázsölyv (*Pernis apivorus*) (1. ábra), 1 békászó sas (*Clanga pomarina*), 2 kuvik (*Athene noctua*), 1 gyurgyalag (*Merops apiaster*). A repatriált madarak természetvédelmi értéke összesen 12.625.000 Ft. Ez idő alatt számos megfigyelés érkezett a mentőközpontban felépült, majd egyedi jelöléssel szabadon eresztett madarokról. A fehér gólyákról több visszajelzést is kaptunk.

2019 augusztusában Celldömölk térségéből mentettünk egy áramütött fehér gólyát. 5 hónappal az elengedését követően Szicília déli részén figyelték meg. Május elején egy gyűrűs fehér gólyát olvastak le Szombathelyen, amiről kiderült, hogy 5 éve kapta a gyűrűjét a Chernel-kertben. Júniusban az ausztriai Ruszton került távcső elé egy Körmendről mentett fehér gólya. A madár tavaly márciusban lett elengedve felépülését követően. Néhány idén nálunk kelt gólyáról is kaptunk híreket. Két példányt egy Sárvár melletti szántóföldön gyülekező gólyacsapatban figyeltek meg. Egy-egy példány pedig sajnos áramütés áldozataként került meg Kőszegen és Kenézen.

Egy mentett vörös vércse fészekaljából 4 fiókát adoptáltunk távvezetékartó oszlopokra kihelyezett mesterséges költőládákba, vadon élő vércsepárokhoz. Később az egyik példányt – színes gyűrűjének köszönhetően – sikerült is megfigyelni a költőláda közelében. A 2018 őszén elengedett gulipánunk gyűrűjét idén is leolvasták: tavasszal többször a Borsodi-dűlőn, júniusban pedig a Dinnyési-fertőn. A Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság jóvoltából két mentett madárra is műholdas jeladó került. Május végén Harka térségéből legyengülten érkezett egy hím darázsölyv. Felerősítése után sikeresen repatriáltuk. Legutóbbi (2020 szeptemberi) információink szerint a madár Nigéria déli részéig jutott. Július végén a Fertő-tóról bekerült egy „tavi bénulásban” szenvedett gólyatöcs. Felépülése után a megtalálás helyén engedték szabadon kollégáink. Novemberben a Dinnyési-fertőről küldte a jeleket.

A Chernel-kerti arborétumban folytattuk a tavaly elkezdett madárgyűrzést. Fő célunk, hogy az általunk nevelt énekesmadarak visszafogásával információhoz jussunk önállóságuk és túlélésük sikerességéről. Január 4-től november 8-ig 26 alkalommal húztunk ki hálókat, változó számban és változó időtartamig. Ez idő alatt 27 madárfaj 175 példányára került gyűrű, valamint 12 faj 44 példányát fogtuk vissza. A mentett madaraink közül 3 példányt sikerült visszafognunk. Az egyik egy fiókaként bekerült erdei pinty (*Fringilla coelebs*) volt, aki 9 hónappal az elengedése után került a hálóba. Egy mentett nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) is megfogásra került, elengedése után 274 nappal. A tavaly májusban elengedett őszapók (*Aegithalos caudatus*) közül egyet ismét visszafogtunk április közepén.

Szemléletformálás

A Savaria Múzeum által megtartott „Az év élőlényei 2020-ban” c. előadássorozatra ellátogattunk az egyik mentett erdei fülesbaglyunkkal. Segítségével testközelből is megismerkedhettek az érdeklődők az év madarával. Júniusban látogatók előtt zajlott a Chernel-kertben nevelkedett fehér gólya fiókák gyűrzése. Júliusban nyilvános madárelengedésre invitáltuk az érdeklődőket, ahol a résztvevők hat erdei fülesbagoly és egy macskabagoly szabadon engedésének lehettek részesei. Sokan látogattak el az állatok világnapi rendezvényünkre is, ahol személyesen találkozhattak a Chernel-kertben gondozott kézhez szoktatott ragadozómadarainkkal. A Kőszeg melletti Abért-tavon rendszeresen megrendezésre kerülő "Megjöttek a madarak!" és "Búcsúznak a madarak!" elnevezésű rendezvényeink a járványügyi helyzetre való tekintettel elmaradtak. A kőszegi Alsó-réten szokványos Madarak és Fák napi rendezvényünket októberben tartottuk meg a Doroszlói-rétek élőhelyrekonstrukciós területen "Miénk itt a legelőré!" címmel úgy, hogy az állomásokon nem segítők várták a kilátogatókat, hanem a fejtörők leírását, egyéb instrukciókat tartalmazó táblák segítségével önállóan játszották végig a feladatokat.

Odútelepeink

A Chernel-kerti odútelep a 2020-as költési szezont 36 mesterséges fészekodúval kezdte meg (ebből 2 db A, 32 db B, 2 db C típusú volt). A költések ellenőrzésére áprilisban kétszer, júliusban és szeptemberben egyszer került sor. A májusi és a júniusi ellenőrzés idő hiányában elmaradt. Kihasználtságuk a korábbi években tapasztaltakhoz képest alacsonyabb volt, a költő párok 17 odút foglaltak el (47%), 11 odúban sikeresen költöttek is. A költő fajok között a szécinege (*Parus major*) és

a mezei veréb (*Passer montanus*) szerepeltek. A széncinege 10, a mezei veréb 1 odút foglaltak. Idén legalább 65 fióka hagyta el sikeresen az odútelepet. A széncinege esetében ez min. 61, a mezei verébnél min. 4 fiókat jelentett. A korábbi évekhez hasonlóan jellemző volt az odúban a nagy pele (*Glis glis*) jelenléte. A hét ilyen odúból egyben biztosan nevelkedtek kölykök is. Az Őrségi Nemzeti Park területén három helyszínen üzemeltetünk énekesmadár-odútelepet 40-40 db. odúval. Csörötneken 30 db-ot foglaltak a következő arányban: örvös légykapó (*Ficedula albicollis*) 10 db, széncinege (*Parus major*) 9 db., kék cinege (*Cyanistes caeruleus*) 2 db., csuszka (*Sitta europaea*) 3 db. odú, rajtuk kívül 6 további odúban fajra pontosan meg nem határozott fészkeket találtunk. A rábagyarmati telepen az alábbiakat tapasztaltuk: széncinege 21 odúban, mezei veréb (*Passer montanus*) 6 db., csuszka 2 db., a többi üres. A szalafői "Őserdő" erdőrezervátum szegélyében található telepen 27 odúban volt jele legalább a fészkelés elkezdésének, az alábbi megoszlásban: örvös légykapó 12, széncinege 7, kék cinege 1, ismeretlen 7 db. A megye elektromos hálózata mentén korábban kitelepített 12 db úgynevezett nagysólyom ládában jellemzően vörös vércsék költöttek, egyben holló, egyben pedig ismeretlen eredetű gallyfészek volt. Idén további hét ládát helyeztünk ki, ebből négyet kommunikációs tornyokra.

1. ábra. Műholdas jeladóval ellátott mentett darázsölyv (*Pernis apivorus*) útja Afrikáig. <https://www.satellitetracking.eu/>, letöltés: 2020.09.22.

A sólyomfélék (*Falconidae*) megtelepítésének tapasztalatai Vas megyében

Harsányi Krisztián

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9730 Kőszeg, Aradi vértanúk parkja, krisztian.harsanyi@onpi.hu

K. Harsányi: Experiences of the introduction of falcons (*Falconidae*) in Vas County

Of the 103 outdoor metal nesting sites, 40 were occupied by Common Kestrels (*Falco tinnunculus*) in the first year. We estimate that a total of about 150 nestlings flew out from the newly deployed artificial nest boxes in 2020. The rare species of special conservation importance have not yet occupied the artificial nest boxes allocated to them.

A sólyomfélék (*Falconidae*) családjába tartozó fajok közös vonása, hogy nem építenek fészket, más madarak gallyfészkeit foglalják el, de gyakran megelégszenek az alzajtba kapart gödröcskével is. Ezt kihasználva a megfelelő adottságokkal rendelkező élőhely közelébe telepített mesterséges költőhely felkínálásával viszonylag eredményesen fészkelésre bírhatók. A következőkben az ezzel a szándékkal véghezvitt Vas megyei természetvédelmi törekvéseket veszem számba, különös tekintettel az „Adj otthont egy vércsecsaládnak!” vércsevédelmi akcióra.

Bechtold István a magyar solymászélet meghatározó alakjaként kiterjedt kapcsolatrendszerrel ápolta a külföldi solymásztársakkal. Ennek köszönhetően jutott hozzá a nemzetközi ragadozómadárvédelmi beavatkozásokról is rendszeresen beszámoló német solymász szaklapokhoz. Az 1960-as évek második felében a forrásból megismert új módszer, a műfészek kihelyezés felkeltette a neves ornitológus és az akkoriban tanítványaként vele tevékenykedő Dr. Markovics Tibor érdeklődését. A fűzfavesszőből, saját kezűleg készített kosáralapot a kőszegi Alsó-rét egyik facsoportjában helyezték el. A műfészkekről első ellenőrzése alkalmával egy örvös galamb (*Columba palumbus*) repült le, majd néhány hét elteltével már vörös vércse (*Falco tinnunculus*) használta, a pár végül sikerrel kirepítette fiókait. (DR. MARKOVICS TIBOR SZÓBELI KÖZLÉSE) A '90-es évek végén több alkalommal is távcső elé került a kerecsensólyom (*Falco cherrug*) egy példánya a Kőszegi-hegység területén. Az akkoriban területileg illetékes Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság helyi munkatársai három költőalkalmatosság felkínálásával igyekeztek megtelepedésre bírni a fajt: fa költőtálcát szereltek egy magányos kislevelű hársra a „Kecskeugrató” gerincén, valamint fém alapra helyeztek műfészket rögzítettek egy

jegenyefenyő hagyásfán a Zeiger-nyereg Hétforrás felőli oldalában, továbbá egy méretes bükkfán a „Vízgyűjtőnél”. Sajnos e törekvések nem vezettek eredményre, a jegenyefenyőt vihar törte ketté, a bükkre rakott gallyfészket holló (*Corvus corax*) foglalta el. (DR. MESTERHÁZY ATTILA ÉS DR. NÉMETH CSABA SZÓBELI KÖZLÉSE) A 2000-es évek derekán szintén a kerecsensólyom rendszeres megfigyelése motiválta a Marcal-medencét látogató madarászokat arra, hogy az áramszolgáltatóval együttműködésben alumínium fészektálcákat helyezzenek el a területen futó 120 kV-os távvezeték tartóoszlopaira, a Vas megyéhez tartozó nemeskocsi (nagypiriti) réteken két darabot. Ekkor két fából készült vércse költőládát is felszereltek ezen a területen. (IFJ. TURNY ZOLTÁN SZÓBELI KÖZLÉSE) A tálcákat holló, a ládákat vörös vércse használja rendszeresen. Ugyancsak ebben az időszakban kerültek alumínium fészektálcák a frissen létesült Győr-Szombathely 400 kV-os nagyfeszültségű távvezetékvonalon oszlopaira a természetvédelmi kezelő előírásai nyomán. (DR. MESTERHÁZY ATTILA ÉS DR. NÉMETH CSABA SZÓBELI KÖZLÉSE) Ezekben is vörös vércse és holló költése figyelhető meg.

A közelmúltban újra foglalkozni kezdtünk a sólyomfélék megtelepítésének lehetőségeivel az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság Észak-vasi Tájégségénél. Az első, OSB lapból készült vörös vércse költőládákat 2015 tavaszán helyeztük ki a kenyeri reptérre, illetve a Ság hegy lábánál, Mesteri határában elterülő marhalegelőre. Később a szombathelyi reptér elhagyott katonai létesítményére már megerősített szerkezetű vércseodúkat telepítettünk. Az utóbbi években inkább városi környezetben kísérleteztünk, így került egy-egy költőláda a kőszegi Jurisich Miklós Gimnázium kollégiumának tornyára, valamint a kőszegi távhő központ távközlési tornyára. Sikeres megtelepítéseink a reptereken voltak, Kenyeriben – egy kivételével – minden évben költött legalább egy pár. Egy rendkívüli eset kapcsán kerültek újra a látókörünkbe a nagyfeszültségű távvezeték tartó rendszerek, mint optimális fészkelőhelyek, illetve az áramszolgáltatók, mint lehetséges szakmai partnerek. 2015 márciusában értesítést kaptunk a Marcal-medencében tevékenykedő madarászoktól, hogy az általuk a nemeskocsi réteken korábban kihelyezett két vércse költőláda olyannyira elhasználódott, hogy az egyik leesett, a másikon pedig attól kell tartani, hogy a revírben mozgó, és a félig lógó ládát is foglaló vércsék tojásai vagy fiókái elpusztulnak a költés során. Az E.ON Hungária Zrt. munkatársaival végzett gyors beavatkozásnak köszönhetően sikerült megnyugtatóan rendezni a kialakult helyzetet, a vércsék azóta is minden évben

fiókákat repítenek ezekből a költőládákból. Az itt létrejött közvetlen szakmai kapcsolatnak köszönhetően szereztünk tudomást arról, hogy az áramszolgáltató a Csepregnél futó távvezetékszakaszként létesítéseként két ún. nagysólyom költőládát (60 cm élhosszúságú, két oldalán nyitott alumínium kockaládát) telepített 2013-ban, Vas megyében az elsőket. Ettől fogva rendszeres ellenőriztük ezeket és valamennyi költési időszakban vörös vércsék fészkeltek bennük, ami új, helyi ismeretet eredményezett a faj megtelepítéséről. Néhány év „vércsés” tapasztalatszerzés után úgy döntöttünk, hogy megpróbálkozunk költőhelyet kínálni a megyénkben nem fészkelő nagytestű sólyomfélék, a vándorsólyom (*Falco peregrinus*) és a kerecsensólyom számára. Az volt az elképzelésünk, hogy az ország más részein bevált módszer szerint járunk el, vagyis nagysólyom költőládákat helyeztünk ki a hazai áramhálózat főgerincét adó, a MAVIR ZRt. kezelésében álló 400 kV-os távvezeték tartó rendszerre. A vándorsólyom, amelynek egyetlen leírt vasi fészkeléséről sem tudunk, terjeszkedőben van, és néhány pár már traverzekre felszerelt műfészkekben költ (PROMMER M. ET AL. 2019). A kerecsensólyom, amely ismereteink szerint 1975–76-ban fészkelte Bajánsenye határában (GYURÁ CZ J. & KÓTA A. 2020), országos állományának mintegy 80%-a költ hasonló módon (BAGYURA J. ET AL. 2019). A tervünket egyeztetettük Bagyura Jánossal (MME), aki a kerecsensólyom-védelmi tevékenysége részeként a MAVIR átviteli hálózatán található mintegy 400 ilyen költőalkalmatosság koordinátora is. A támogatását bírva 2018 őszén kerestük meg az áramszolgáltatót. A cég nyitott volt az együttműködésre, sőt, rendelkezésünkre bocsátott 10 db nagysólyom költőládát az elképzelésünk megvalósításához. Még a télen megtörténtek a kihelyezések a megyét Répcelak-Szombathely-Vasvár vonalban átszelő oszlopsoron. Ugyan a két, fokozott természetvédelmi oltalom alatt álló cél faj egyelőre nem vette igénybe a fészkelőhelyeket, de elgondolkodtató volt látni, hogy a vörös vércsék rövid idő alatt valamennyit elfoglalták (a második költési szezonban a hollók is megjelentek rajtuk). Mindez rávilágított arra, hogy e kistermetű sólyomfélének regionális állomány nagyságát a megfelelő fészkelőhelyek hiánya valószínűleg számottevően korlátozza.

Ez a felismerés, illetve egy szerencsés találkozás vezetett oda, hogy egy évvel később nagyszámú, tartós fém vércse költőláda kihelyezése történhetett meg megyeszerte. A kőszegi székhelyű, legfőképpen vezeték nélküli internetszolgáltatással és számítógépes hálózatokkal foglalkozó Microweb egy az

Igazgatóság vagyonkezelésében álló területtel szomszédos távközlési torony ügyében keresett meg minket. A személyes találkozás során világossá vált, hogy a magaslati pontok eltérő megközelítésből ugyan, de minkét fél számára érdekesek. A cég a társadalmi felelősségvállalás jegyében felajánlotta, hogy ahol szükséges, alpinechnika alkalmazásával segíti a természetvédelmi munkát, valamint első támogatóként két fém vércse költőláda finanszírozásával részt vesz az ekkor már elképzelés szintjén körvonalazódó vércsevédelmi programban. Ez azért is volt különösen izgalmas, mert már jó ideje foglalkoztatott bennünket a kérdés, hogy állami költségvetési szervként vajon sikerülhet-e az, ami a civil szférában egyre nagyobb teret nyer, vagyis képesek vagyunk-e olyan, az átlagember számára is érdekes természetvédelmi akciót felmutatni, ami aztán önkéntes alapú anyagi hozzájárulások bevonásával valósulhat meg? Az már a kezdetekkor világos volt, hogy csak egy körültekintően kidolgozott programmal érdemes a nyilvánosság elé állnunk és támogatókat keresnünk. A szakmai alapok kialakításához a Veszprém megyében több mint 600 vércse költőládát üzemeltető természetvédőktől, elsősorban Barta Zoltántól kértünk tanácsokat. Az általa megfogalmazott tapasztalatok, praktikus fogások, lehetséges buktatók mérlegelését követően véglegesítettük az elképzelésünket, miszerint a szőrmés ragadozók és az emberi zavarás szempontjából teljesen biztonságos nagyfeszültségű távvezeték tartóoszlopokra lenne célszerű tartós kialakítású, fém költőládákat kihelyeznünk a megfelelő táplálékkinálatot biztosító élőhelyekre, lehetőleg minél távolabb az áramütéses pusztulásokért felelős középfeszültségű áramhálózattól. A Vas megyében kiépült két, erre alkalmas oszlopsor közül az E.ON Hungária Zrt. nagyfeszültségű áramhálózata tűnt jobb választásnak, egyrészt mert az jóval hosszabb és a megye több szegletébe jut el, másrészt mert a MAVIR Zrt. létesítményein ekkorra már jó néhány, kis- és nagytestű sólyomfélék számára egyaránt alkalmas mesterséges fészkelőhely várta a beköltözni vágyókat. Az E.ON Hungária Zrt. szombathelyi üzeme azonnal partner volt egy kisléptékű próbatelepítés elvégzésében, így 2019 márciusában – a Microweb és az Igazgatóság támogatásával – négy horganyzott lemezből készült vércseládát helyezhettünk ki. Kettő a nemeskocsi réteken bejáratott költőhelyeket váltotta, egy a Csörnöc-Herpenyő és a Rába torkolatához, egy pedig a vásárosmiskei rétre került. A próba beváltotta a hozzá fűzött reményeket, a vércsék azonnal elfoglalták valamennyi fészkelőhelyet, mi pedig újabb tapasztalatokkal gazdagodtunk a ládák

kialakítása, elkészítése, kihelyezése, ellenőrzése terén. Minden jel arra utalt, hogy érdemes lenne megszerezte nagy mennyiségű költőládát felszerelni a vörös vércsék számára. Erre hamarosan meg is kaptuk a felhatalmazást az Igazgatóság és az E.ON Hungária Zrt. felső vezetőinek találkozóján, ahol az ezirányú együttműködés szorosabbá fonásán túl 10-10 fészkelőhely finanszírozásáról is döntés született. A lehetőség adott volt, az akció eredményessége legfőképpen azon múlt, hogy sikerül-e egy kellően vonzó koncepciót kidolgoznunk és azt a nyilvánosság számára megfelelően tálnunk. Alapos előkészítést követően aztán 2019 nyarán a lakosságot megszólító természetvédelmi akciót hirdettünk a Vas megyei vörös vércse állomány megerősítése érdekében "Adj otthont egy vércsecsaládnak!" címmel. A felhívás lényege az volt, hogy cégek, magánszemélyek számára ajánlottuk lehetőségként, hogy amennyiben "örökbefogadnak" kifejezetten a vércséknek kifejlesztett mesterséges költőhelyeket, akkor azokat Igazgatóságunk legyártatja és a legalkalmasabbnak vélt élőhelyekre kihelyezi, az áramszolgáltatóval együttműködve. A kommunikáció során azt is hangsúlyoztuk, hogy ezzel nem csak a madarak állományát erősíthetjük, de hosszabb távon az általuk zsákmányolt mezőgazdasági kártevők ellen kijuttatott mérgek mennyisége is csökkenhet, vagyis egészségesebbé tehetjük saját környezetünket. Hangos hírveréssel igyekeztünk elérni a kívánt hatást, sajtótájékoztatót tartottunk a sárvári költőládban cseperedő vércsefiókák gyűrzésével egybekötve, közös közleményt adtunk ki az áramszolgáltatóval, illetve a felajánlási időszak során rendszeresen beszámoltunk a gyűjtés állásáról. A lakosság megszólítása mellett egy számunkra új területen is kipróbáltuk magunkat: közvetlen megkeresésekkel próbáltuk felkelteni az üzleti világ figyelmét és vállalkozásokat a támogatóink sorába csábítani. Végül 20 cég és 25 magánszemély/család döntött úgy, hogy támogatja az elképzeléseinket és részt vállal a ragadozómadarak védelméből. 103 költőláda gyártása kezdődhetett meg a munkára felkért balatonfűzfői üzemben. A gyártást végző céget vezető Novák László madarászsal, természetfotóssal egy szakmai konferencia alkalmával kerültünk kapcsolatba, ahol hamar kiderült, hogy korábban jelentős részt vállalt a Veszprém megyei vércsetelepítés sikereiből és szívesen segítené a mi programunkat is. Az egyébként műanyag légtelők gyártásával foglalkozó vállalat mérnökcsapata háromdimenziós műszaki tervek elkészítésével alapozta meg a kivitelezés kifogástalan minőségét. A költőládák időjárás- és madárürülékálló

alumíniumból, és a belső plafonra szerelt nagyméretű (20x20 cm) tükörrel ellátva készültek. Eközben Igazgatóságunk felmérte a megye területén álló több mint 600 db tartóoszlopot annak érdekében, hogy kiválaszthassuk a költőhelyek fogadására legalkalmasabbakat. Két fő kritériumnak kellett megfelelnie az objektumoknak: kellően nyílt helyen álljanak, valamint a középvezettségű hálózattól legalább 500 méter távolságban helyezkedjenek el annak érdekében, hogy a frissen kirepülő tapasztalatlan fiatalok első útja lehetőleg ne ilyen rendszerre vezessen. 2020 februárjában, az áramszolgáltató e feladattal megbízott csapatával, 11 munkanap ráfordításával szereltük fel a ládákat. Március elején a vörös vércsék megkezdték a költőterületek elfoglalását. Ahogy az általában jellemző rájuk, ezúttal is igen eltérő időpontokban döntöttek úgy a párok, hogy fészkelésbe kezdenek. Míg egyes helyeken még csak a tojások lerakása zajlott, máshol már csaknem kirepültek a szépen gyarapodó fiókák. Kollégáimmal valamennyi ládát ellenőriztük, a javát több alkalommal is. Nagy örömmel és meglepéssel összegeztük, hogy a 103 felkínált fészkelőhelyből már az első évben 40-et elfoglaltak a madarak. Becslésünk szerint összesen mintegy 150 vörös vércse cseperedett fel a frissen kihelyezett mesterséges költőládákban. A megye minden szegletében történtek odúfoglalások Peresznyétől Szentgotthárdig, Szombathelytől Bobáig. Ez jó kiindulási alapot jelent ahhoz, hogy évről évre több költőládát vegyenek birtokba a vércsék. A program gyakorlati részének megvalósítása közben kiemelt figyelmet fordítottunk a felajánlók folyamatos tájékoztatására. Rendszeresen küldtünk ki hírleveleket, amelyben fotókkal tarkított helyzetjelentést adtunk az aktuális történésekről. Nagyon fontos volt számunkra, hogy az akció lépései mindvégig követhetőek, átláthatóak legyenek. Az egyes költőládákat személyre szabtuk, vagyis minden támogató tudja, hogy pontosan hol, hányas számú oszlopon található az általa finanszírozott költőalkalmatlanság. Egy közös digitális térképet bocsátottunk a rendelkezésükre, amelyen jelöljük az odúfoglalásokat, így láthatják, hogy a vércsék mely költőládákba költöztek be. Emellett valamennyi felajánló névre szóló oklevelet kapott.

A vércsevédelmi program során kialakult együttműködések számos egyéb területen is folytatódtak 2020 második felében. Ezek közül ide kívánkozik, hogy a Falco Zrt. két vércseládát telepített Igazgatóságunkkal a gyár udvarán álló magas reflektorokra. Az E.ON Hungária Zrt. 120 kV-os rendszerére három újabb nagysúlyom költőládát szereltünk fel, a kőszegi Alsó-erdőben, valamint a Rába csákánydoroszlói szakaszánál. Ugyancsak az áramszolgáltató segítségével

helyeztünk ki négy elárvult vércsefiókat két frissen telepített odúban nevelkedő fészekaljhoz. A Microweb alpinistái szintén segítették munkánkat, ők négy, a Ság hegyen illetve a Kőszegi-hegységben álló távközlési toronyra helyeztek el a nagytetű sólymok számára is alkalmas költőládákat.

Összefoglalás

Megállapítható, hogy a sólyomfélék megtelepítésére irányuló vasi kísérletek felemás eredményt hoztak. A ritka, természetvédelmi szempontból kiemelt jelentőséggel bíró fajok egyelőre nem foglalták el a nekik szánt műfészkeket, ami valószínűleg elsősorban a környező élőhelyek jellemzőinek, a táplálékkínálat mennyiségének és minőségének tudható be. Ugyanakkor a jóval gyakoribb vörös vércse tekintetében olyan gyakorlati védelmi beavatkozások valósultak meg, amelyek állomány szinten is érzékelhető változást hozhatnak. E sorok írásakor több mint 130 tartós fém költőhely (105 vércseláda, 19 nagysólyom költőláda és legalább egy tucat költőtálca) áll a sólyomfélék rendelkezésére Vas megye területén. Bízunk benne, hogy az igénybe vett alkalmatosságok száma évről évre növekedni fog és reméljük, hogy a kihelyezéseknek hála idővel új(ra) fészkelő ragadozómadarakat köszönhetünk a régióban.

Ezúton is köszönjük mindazoknak, akik hozzájárultak a bemutatott természetvédelmi fejlesztések megvalósulásához! Külön köszönet illeti az E.ON Hungária Zrt., a MAVIR Zrt., valamint a Microweb érintett munkatársait!

Irodalom

- Bagyura J. et al. (2019): A kerecsensólyom (*Falco cherrug*) állományváltozásának okai az elmúlt 120 évben, különös tekintettel a 2007–2018 közötti időszakra. *Heliaca* 15: 49–66.
- Gyurác J. & Kóta A. (2020): Vas megye madarainak névjegyzéke. *Nomenclator Avium Comitatus Castriferrei in Hungaria*. Magyar Nyugat Könyvkiadó, Szombathely.
- Prommer M. et al. (2019): A Vándorsólyomvédelmi Munkacsoport 2017. évi beszámolója. *Heliaca* 15: 71–73.

MONITORING, FAUNISZTIKA

A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományfelmérése Vas megyében 2020-ban

Kóta András

9700 Szombathely, 11-es Huszár út 126., vasimadarasz@gmail.com

A. Kóta: Results of the White Stork (*Ciconia ciconia*) monitoring project of Vas County in 2020

In 2020, altogether 210 nests of White Stork have been recorded. 155 nests among these have been inhabited but only 132 pairs of these have brooded. In total, 380 offsprings have left their nests successfully. The average number of tended nestlings has been 2.87 of the successful parents.

2020-ben is sikerült az összes ismert helyet végigjárni megyénkben, az állományfelmérés idén is teljesnek mondható. A felmérést Gyurácz József, Koszorús Péter, Kóta András, Kutschi Péter, Somogyi Csaba és Wéber Krisztián végezte. A koordinálás, adatösszesítés és az MME online adatbázisába (www.golya.mme.hu) való rögzítés Kóta András munkája volt.

Örömteli éven vagyunk túl, az elmúlt 8 költési szezon legjobb éve volt 2020 a fehér gólyák számára. 15 %-al több pár kezdett költésbe, mint 2019-ben és olyan magas volt a sikeres párok fiókaátlaga, mint az elmúlt 8 évben egyszer sem. 4 olyan helyre épült fészek, ahol soha korábban nem volt semmi (Szeleste, Szombathely-Főkefe telep, Szombathely- Batsányi utca, Jánosháza- Sümegi utca). Ezek közül a szelestei fészket a helyi pár rakta, az eddig használt fészek valahogy idén nem tetszett nekik és az utca túloldalára költöztek. A szombathelyi „Főkefe” ipartelepen kazánkéményre épült az új fészek. A Google Street View felvétele szerint itt már tavaly is volt költés (2019. júliusi képen egy gólya áll a fészken). Feltételezésem szerint akár már 2018-ban is lehetett, mert azév februárjában bontották le a Szőlősi utcában egy kazánkéményen lévő régi, hatalmas fészket, a „Főkefe” ipartelepe ettől légvonalban csupán kb. 300m-re van. Elképzelhető, hogy itt csak egy áttelepült párról van szó. Régóta üresen álló fészket tataroztak ki Bükön gólyáink. Üres fészektartóra 5 helyen készült új fészek, ezek közül kiemelkedik a Szombathely-Újperinten álló önálló oszlop. A golya.mme.hu adatbázisa szerint ezen 2004-ben volt utoljára költés, 2012 óta fészekanyagot már nyomokban sem tartalmazott. Táplánszentkeresztben tűnt el egy kazánkéményről egy fészek, 7 másik helyen esett szét annyira régóta lakatlan fészekmaradvány, hogy azt már le kellett

minősíteni üres fészektartónak, mégis összességében a fészkek száma 2-vel nőtt. Az elmúlt 8 költési szezonban nem volt példa egyszer sem arra, hogy az előző évhez képest az adott évben több fészkek épüljön, mint amennyi tönkremegy.

A felmérés során kiemelten figyeltünk a gólyafészkek közelében lévő veszélyes oszlopokra, vezetékekre, illetve a megdőlt fészkekre és jelentettük ezeket az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságának.

1. táblázat. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fészkeadatok Vas megyében 2020-ban

Járás	Fészke- adatok	Üres fésze- k- tartó	Lakat- lan fészkek	La- kott fé- szek	Magá- nyos gólya (HE)	Költőpár kirepülő fiatalok nélkül (HPo)	Sikeres költőpár (HPm)
Celldömölki	38	17	7	14	0	1	13
Körmendi	89	36	17	36	0	9	27
Kőszegi	27	12	1	14	0	4	10
Sárvári	74	33	10	31	0	2	29
Szent- gotthárdi	40	24	7	9	0	0	9
Szombat- helyi	84	37	9	38	0	3	35
Vasvári	37	20	4	13	0	4	9
Összes:	389	179	55	155	0	23	132

A 210 fészekből 155-öt foglaltak el a gólyák. Pár nélküli gólyáról sehonnan nem volt hír. Sikeresen 132 pár költött, ők összesen 380 fiókát röptettek (1. és 2. táblázat). A tavalyi rekordalacsony értékek és évek óta tartó csökkenés után ezek a számok mind nagyon biztatóak (2. táblázat). 8 településen költött 2-nél több gólyapár. 8-8 pár volt Bajánsenyén (ebből 3 volt sikeres, 6 fióka), ill. Szombathelyen (7 sikeres pár, 20 fióka), 7 pár volt Körmenden (5 sikeres, 17 fióka), 5 pár Sárváron (ebből mind sikeres, 14 fióka). 3-3 pár Balogunyomon (3 sikeres, 8 fióka), Szentgotthárdon (3 sikeres, 9 fióka), Bükön (2 sikeres, 6 fióka) és Sorkifaludon (3 sikeres, 7 fióka). A legtöbb új fészkek (3 db) Szombathelyen épült, ennek is köszönhető, hogy (2019-hez hasonlóan) idén is a legtöbb sikeres pár (7 db) Szombathelyen költött. Az összes költőpár fiókaátlagja 2,45 volt, míg a sikeres párok átlagban 2,87 fiókát repítettek.

2. táblázat. Összehasonlító adatok az elmúlt évek költési sikerességéről

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
kirepült fiókák száma	460	279	321	272	328	315	221	380
gólyapárok száma	179	183	165	157	158	146	135	155
Gólyafész-kek száma	237	234	230	226	224	212	208	210
az összes pár fiókaátlaga (JZa)	2,57	1,52	1,94	1,73	2,08	2,15	1,64	2,45
a sikeres párok fiókaátlaga (JZm)	2,8	2,18	2,31	2,32	2,60	2,78	2,23	2,87

Folyamatosan kerestük a színes gyűrűvel jelölt gólyákat. Kiemelkedően sokat sikerült a megfigyelőhálózatnak leolvasni, köztük több külföldi gyűrűzésű (osztrák, lengyel, szlovén, szlovák, német) madarat is, erről a *Cinege* mostani számában bővebben is lehet olvasni. Kiemelnék mégis kettő madarat, amelyek gyűrűzésének is van vasi vonatkozása. Az egyik szombathelyi új helyen épült fészek egyik tagja sérült, mentett madárként kapta 2015-ben a gyűrűjét a kőszegi Chernel-kertben, azóta nem volt leolvasása (gyűrűző: dr. Németh Csaba, leolvasó: dr. Kóta András). A pár fiókát nem nevelt, reméljük majd jövőre! A szakirodalom szerint 3-5 éves korukig nem állnak költésbe a gólyák, ezért is volt meglepően koraérett az a madár, amely idén az egyik jáki fészekben nevelt fiókákat. Őt 2018-ban gyűrűztünk Náraiban az első Vasi Gólya Road Show keretein belül (gyűrűző: Koszorús Péter, leolvasó: dr. Kóta András).

Célunk a jövőben továbbra is a szoros együttműködés az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság gólyavédelemben munkálkodó szakembereivel, mert 2021-ben is a megye teljes felmérését szeretnénk elvégezni. Köszönet azoknak, akik nagyobb területek felmérését vállalták: Gyurácz József, Koszorús Péter, Kutschi Péter, Somogyi Csaba és Wéber Krisztián. Egy-egy település, vagy csak egy-egy fészek felmérésében segített Faragó Ádám, Harsányi Krisztián, Illés Péter, Gruber Ágnes

és Rába Veronika. Továbbá köszönet illeti a települések lakosait, akik információkkal segítettek az adatgyűjtést.

Források:

www.golya.mme.hu

KÓTA A. (2012): Beszámoló a Magyar Madártani Egyesület Vas megyei Csoportjának 2012. évi fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fészekfelméréséről. *Cinege* 17: 10-13.

KÓTA A. (2013): Beszámoló a Magyar Madártani Egyesület Vas megyei Csoportjának 2013. évi fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fészekfelméréséről. *Cinege* 18: 14-18.

KÓTA A. (2014): A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) helyzete Vas megyében 2014-ben. *Cinege* 19: 29-33.

KÓTA A. (2015): Fogvatkozó fehér gólyák (*Ciconia ciconia*) Vas megyében. *Cinege* 20: 13-17.

KÓTA A. (2016): A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományfelmérése Vas megyében 2016-ban. *Cinege* 21: 13-18.

KÓTA A. (2017): A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományfelmérése Vas megyében 2017-ben. *Cinege* 22: 22-27.

KÓTA A. (2018): A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományfelmérése Vas megyében 2018-ban. *Cinege* 23: 11-14.

KÓTA A. (2019): A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományfelmérése Vas megyében 2019-ben. *Cinege* 24: 41-44.

Madárgyűrűzés a Tömördi Madárvártán 2020-ban

Gyurácz József¹ – Bánhidi Péter²

1. Eötvös Loránd Tudományegyetem, BDPK Biológiai Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., gyuracz.jozsef@sek.elte.hu
2. 9745 Meszlen, Béke u. 51., drbanhidip@freemail.hu

J. Gyurácz, P. Bánhidi: Bird Ringing at the Tömörd Bird Ringing Station in 2020

The Constant Effort Sites (CES) program - which started in 2004 - has continued. We have ringed 225 birds of 29 species during the days of CES. In addition to the CES program, a one week-long spring bird-ringing action was organized. In total, 323 specimens of 22 species were ringed. The autumn action lasted from 2 Aug until 8 November. In total, 4932 specimens of 77 species were captured with 1554 recaptured individuals of 44 species. The first table shows the species and numbers of ringed birds during the CES, in spring and in autumn. These actions were very popular among laypeople.

Tavasszal és nyáron a járvány miatt csak kis létszámmal működtettük a madárvártát, ősszel pedig a látogatók száma is kevesebb volt, mint a korábbi években. Az idei ősz csapadékosabb volt, mint a tavalyi, novemberre a tóban is lényegesen több víz volt, mint az előző években.

A tavaszi madárgyűrés 2020. március 28-tól április 5-ig tartott. 23 db 12 méter hosszú függőhálót használtunk. 22 faj 323 példányát gyűrtük meg és 17 faj 225 visszafogását regisztráltuk. 2019. március 30-án a kőszegi Abért-tónál gyűrtük egy vörösbegyét, és 2020. április 4-én visszafogtuk a madárvártán, a gyűrés helyétől mindössze 8 kilométerre.

A következő program a tavaszi vonulási időszak végén és a fészkelési időben történő – CES (Constant Effort Site) néven ismert – vizsgálat volt. 2020. Április 15. és július 13. között kilenc alkalommal végeztünk napi 6 órás gyűrést 13 db 12 méter hosszú függőhálóval. A CES programban 29 faj 225 példányát gyűrtük meg és 18 faj 59 visszafogását rögzítettük.

A nyári-őszi madárgyűrés 2020. augusztus 2-án kezdődött és folyamatosan tartott november 8-ig, 28 db 12 méter hosszú függőhálót használtunk. Ez volt a huszonegyedik nyári-őszi Actio Hungarica program Tömördön. A "tavi" hálókat tavaly visszahelyeztük a tó közepére, idén is ugyanott álltak.

Az őszi programban 77 faj 4932 példányát gyűrtük meg és 1554 esetben fogtuk vissza 44 faj egyedeit. A három madárgyűrés programban gyűrtött madárfajok egyedszámát a fajok abc sorrendjében az 1. táblázat tartalmazza. Egy Szlovéniában gyűrtött erdei szürkebegyet (*Prunella modularis*) és egy Szlovákiában gyűrtött ökörszemet (*Troglodytes troglodytes*) fogtunk vissza 2020 őszi vonulási időszakában. A madarak gyűrés adatait a Tömördön gyűrtött és külföldön vagy más hazai gyűrés helyen megkerült madarak 2019 végén vagy 2020-ban a Madárgyűrés Központtól megérkezett adataival együtt a 2. táblázat tartalmazza.

A járvány ellenére a madárvártát idén is számos óvodás, általános és középiskolás diák, valamint egyetemi hallgató kereste fel szervezett keretek között és a járványügyi szabályok betartása mellett. Az ELTE Savaria Egyetemi Központ biológia és biológiatanár szakos hallgatóinak ökológia terepgyakorlatát idén is a madárvártára és környékére szerveztük.

Az Európai Madármegfigyelő Napok alkalmából is érkeztek látogatók Tömördre. A Szombathelyi Erdészeti Zrt. közreműködésével a rétek egy részét idén is sikerült szárazúzózni, másik részét kézi és motoros kaszálással, valamint a cserjék kivágásával egyesületi tagok gondozták.

Állandó munkatárs volt: Göncz István Nagykanizsa.

1. táblázat. A gyűrűzött madarak egyedszáma fajonként

Faj	Tavaszi vonulás 2020. III.28 – IV.05.	CES 2020. IV.18 – VII.11.	Őszi vonulás 2020. VIII. 02 – XI. 8.
1. Barátcinege (<i>P. palustris</i>)	2	7	19
2. Barátposzáta (<i>S. atricapilla</i>)	9	52	942
3. Barázdabillegető (<i>M. alba</i>)	-	-	9
4. Cigánycsuk (<i>S. rubicola</i>)	-	-	2
5. Citromsármány (<i>E. citrinella</i>)	-	3	130
6. Cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	-	-	6
7. Csicsörke (<i>S. serinus</i>)	-	-	2
8. Csilpcsalpfüzike (<i>Ph. collybita</i>)	41	15	634
9. Csíz (<i>S. spinus</i>)	-	-	5
10. Csörgő réce (<i>A. crecca</i>)	-	-	1
11. Csuszka (<i>S. europaea</i>)	1	4	7
12. Egerészölyv (<i>B. buteo</i>)	-	-	1
13. Erdei cankó (<i>T. ochrupos</i>)	-	-	1
14. Erdei fülesbagoly (<i>A. otus</i>)	-	-	1
15. Erdei pinty (<i>F. coelebs</i>)	11	3	88
16. Erdei pityer (<i>A. trivialis</i>)	-	1	10
17. Erdei szürkebegy (<i>P. modularis</i>)	38	-	64
18. Énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	-	-	13
19. Énekes rigó (<i>T. philomelos</i>)	10	1	191
20. Fekete harkály (<i>D. martius</i>)	1	-	-
21. Fekete rigó (<i>T. merula</i>)	4	5	295
22. Fenyőrigó (<i>T. pilaris</i>)	-	-	3
23. Fitiszfüzike (<i>Ph. trochilus</i>)	1	3	55
24. Foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	-	-	25
25. Függőcinege (<i>R. pendulinus</i>)	-	-	1
26. Fülemüle (<i>L. megarhynchos</i>)	-	1	25
27. Füleskuvik (<i>O. scops</i>)	-	-	1
28. Füstifecske (<i>H. rustica</i>)	-	-	7
29. Házi rozsdafarkú (<i>Ph. ochruros</i>)	-	-	5
30. Hegyi billegető (<i>M. cinerea</i>)	-	-	5
31. Hegyi fakusz (<i>C. familiaris</i>)	-	1	13
32. Jégmadár (<i>A. atthis</i>)	-	-	1
33. Karvaly (<i>A. nisus</i>)	-	-	4
34. Karvalyposzáta (<i>C. nisoria</i>)	-	-	5
35. Kenderike (<i>C. cannabina</i>)	-	-	8
36. Kerti geze (<i>H. icterina</i>)	-	1	19
37. Kerti poszáta (<i>S. borin</i>)	-	3	33
38. Kerti rozsdafarkú (<i>Ph. phoenicurus</i>)	-	1	25
39. Kék cinege (<i>P. caeruleus</i>)	18	26	130
40. Kis légykapó (<i>F. parva</i>)	-	-	1
41. Kis fakopáncs (<i>D. minor</i>)	-	1	2

42. Kis poszáta (<i>C. curruca</i>)	-	6	132
43. Kormos légykapó (<i>F. hypoleuca</i>)	-	1	54
44. Közép fakopáncs (<i>D. medius</i>)	-	-	6
45. Meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	10	1	4
46. Mezei poszáta (<i>C. communis</i>)	-	7	50
47. Mezei veréb (<i>Pas. montanus</i>)	-	-	160
48. Molnárfecske (<i>D. urbicum</i>)	-	-	1
49. Nádi sármány (<i>E. schoeniclus</i>)	2	-	111
50. Nádi tücsökmadár (<i>L. luscinoides</i>)	-	-	1
51. Nagy fakopáncs (<i>D. major</i>)	3	3	6
52. Nagy fülemüle (<i>L. luscinia</i>)	-	-	4
53. Nagy őrgébics (<i>L. excubitor</i>)	-	-	1
54. Nyaktekerecs (<i>J. torquilla</i>)	-	1	6
55. Ökörszem (<i>T. troglodytes</i>)	3	-	65
56. Örvös légykapó (<i>F. albicollis</i>)	-	2	4
57. Őszapó (<i>Ae. caudatus</i>)	5	1	50
58. Réti tücsökmadár (<i>L. naevia</i>)	-	-	3
59. Rövidkarmú fakusz (<i>C. brachydactyla</i>)	2	-	15
60. Sárgafejű királyka (<i>R. regulus</i>)	2	-	212
61. Sárszalonka (<i>G. gallinago</i>)	-	-	3
62. Seregély (<i>S. vulgaris</i>)	-	-	30
63. Sisegő füzike (<i>Ph. sibilatrix</i>)	-	-	16
64. Sordély (<i>E. calandra</i>)	-	-	3
65. Süvöltő (<i>P. pyrrhula</i>)	-	-	14
66. Szajkó (<i>G. glandarius</i>)	1	-	7
67. Széncinege (<i>P. major</i>)	11	17	150
68. Szőlőrigó (<i>T. iliacus</i>)	-	-	1
69. Szürke légykapó (<i>M. striata</i>)	-	3	57
70. Tengelic (<i>C. carduelis</i>)	-	-	3
71. Törpesármány (<i>E. pusilla</i>)	-	-	1
72. Tövisszúró gébics (<i>L. collurio</i>)	-	3	50
73. Tüzesfejű királyka (<i>R. ignicapilla</i>)	1	-	29
74. Vadgerle (<i>S. turtur</i>)	-	-	1
75. Vörösbegy (<i>E. rubecula</i>)	147	52	792
76. Vörös vércse (<i>F. tinnunculus</i>)	-	-	1
77. Zöld küllő (<i>P. viridis</i>)	-	-	5
78. Zöldike (<i>Ch. chloris</i>)	-	-	95
Összesen	323	225	4932

Gyűrűzők: Bánhidi Péter Meszlen, Faragó Ádám Óriszentpéter, Góczán József Körmend, Gyurácz József Bük, Illés Péter Kőszeg, Kalmár Sándor Sopron,

Koszorús Péter Sótorny, Lukács Zoltán Pécs, Ottó Erzsébet Kőszeg, Polovitzer Péter Budapest, Tatai Sándor Tárnokréti, Varga László Lukácsháza.

Segítők: Bognár Balázs Komárom, Bognár András, Bognár Boldizsár Szombathely, Borbás Katalin Szombathely, Csáki Péter Kőszeg, Cs. Tóth Ágoston

és Cs. Tóth Lukács Kőszegpaty, Erdő Ádám, Erdő-Tóth Zsófia Kőszeg, Égető János Nagykanizsa, Farkas Ádám Kőszeg, Foki Hanna Zalagerszerg, Gergye Dániel Szombathely, Góczán Éva Körmend, Horváth Márton Táplánszentkereszt, Jandó Benedek Budapest, Kárpáti László Egerág, Kálmán Leó, Keresztes Brigitta és Kersztes Gréta Csepreg, Komlós Marianna Sopron, Koszorús Ildikó, Koszorús Gábor és Koszorús Veronika Sótorny, Kovács Orsolya Szombathely, Kovács Patrik Táplánszentkereszt, Kiss Csilla Sopron, Kiss Richárd és Kiss Zsolt Szurdokpüspöki, Kovács Csaba Kőszeg, Kovács Patrik Táplánszentkereszt, Kutschi Péter Kőszeg, Langbein Szabolcs Szombathely, Lendvai Imre Szombathely, Lepold Ágnes Kőszeg, Lepold Sámuel, Lepold Zoltán Antal Tököl, Lovrencsics Bálint,

2. táblázat. Tömördön gyűrűzött és belföldön vagy külföldön megkerült, illetve Tömördön megkerült és belföldön vagy külföldön gyűrűzött madarak 2019 végén vagy 2020-ban érkezett adatai. Rövidítések: AH = Actio Hungarica, Gy = gyűrűzés helye, M = megkerülés helye, 1 = 1. évében lévő madár, 2 = 2. évében lévő madár 1+ = 1 évnél idősebb madár, 2+ = 2 évnél idősebb madár, H = hím, T = tojó

Faj EURING Kód	Gy/ M	Kor/ Ivar	Dátum	Hely	Koo.	Távolság km	Gyűrűző
Énekes rigó TURPHI	Gy	2/-	2015.03.31	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	1221	Bánhidi Péter
	M	2+/-	2020.01.05	Darnius Spanyolország	42°22'N 2°50'E		
Erdei szürkebegy PRUMOD	Gy	1/-	2019.10.07	Kozlarjeva gosca Szlovénia	46°0'N 14°30'E	224	Koszorús Péter
	M	2/-	2020.10.09.	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E		
Cserregő nádiposzáta ACRSCI	Gy	1/-	2019.07.31	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	169	Góczán József
	M	1+/H	2020.06.03	Hodonín Cseh Köztársaság	48°51'N 17°4'E		
Ökörszem TROTRO	Gy	1/-	2020.10.22	Kos Szlovákia	48°43'N 18°35'E	209	Lukács Zoltán
	M	1/-	2020.10.27	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E		
Zöldike CARCHL	Gy	1/T	2019.10.17	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	173	Ottó Erzsébet
	M	1+/T	2020.03.30	Znojmo Cseh Köztársaság	48°51'N 16°3'E		

Lőrincz Csilla Szombathely, Maronics Nóra Szombathely, Mészáros Gábor Pázmándfalu, Molnár Balázs Sopron, Molnár György és Molnár András Győr, Nok Péter, Póla Miklós, Riba Krisztina Sopron, Ruff Andrea Szombathely, Sánta Ádám, Surányi Krisztina, Surányi Máté Szombathely, Süle Ildikó Nagykanizsa, Szigetvári

Erika, Szombathely, Szegvári Krisztián Szombathely, Takács Péter Tapolca, Tomor Ádám Győr, Tóth Ábel, Tóth Bence Táplánszentkereszt, Tóth Gyula Szombathely, Tóth Kornél Csénye, Vince Márton Szombathely, Visi Katalin, Vörös Norbert Szombathely, Zsagyvai Csenge. Köszönjük önzetlen munkáját mindazoknak, akik gyűrűzőként vagy segítőként sokat tettek a madárgyűrűzési programok sikeres lebonyolításáért.

A cigánycsuk (*Saxicola rubicola*) gyűrűzési eredményei a Tömördi Madárvártán 1998 és 2020 között

Gyurác József

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Savaria Biológiai Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., gyuracz.jozsef@sek.elte.hu

J. Gyurác: Ringing results of the European Stonechat (*Saxicola rubicola*) in Tömörd

The study was carried out at the Tömörd Bird Ringing Station in western Hungary from 1998 to 2020. A total of 456 European Stonechats were marked. The annual captured of juvenile and adult birds, males and females showed a significant strong decreasing trend during the years 1998-2020. The autumn migration started in mid-August. The species showed two smaller capture waves in August and another relatively high migration wave in the second half of September in the years 2001-2016. The date of latest capture was 30 October. Proportions of the recaptured birds were 23% (adult) and 41% (juvenile). The most captures occurred in the marsh and grassland. There were no captures in the forest.

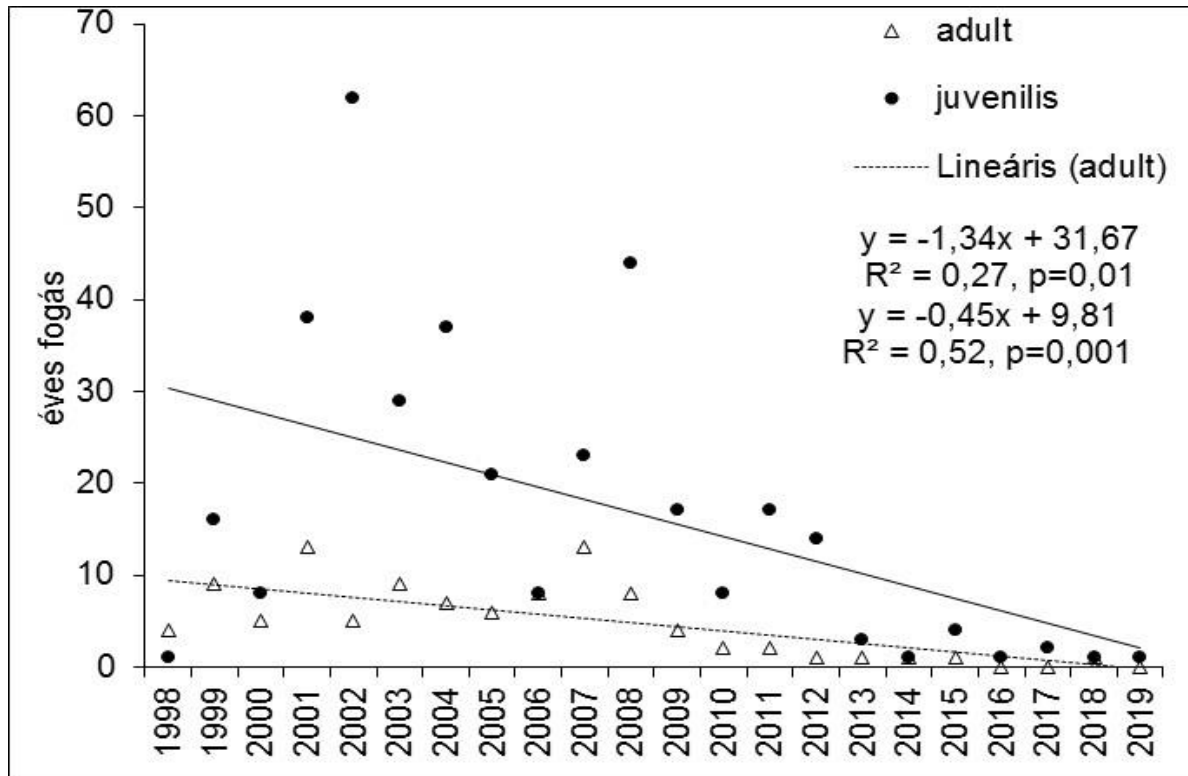
A cigánycsuk (*Saxicola rubicola*) a mezőgazdasági területek jellemző fészkelője. Hazai fészkelő állománya, a többi agrárkörnyezetben költő madárfaj állományához hasonlóan az utóbbi húsz évben jelentősen csökkent (<https://www.mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-saxtor>). Ezért az MME Elnöksége 2020-ban a következő év madara internetes szavazásához a mezőgazdasági területek három fészkelő énekesmadár-faját jelölte meg. A szavazás eredménye alapján a 2021. év madara a cigánycsuk. Az alábbiakban a Tömördi Madárvártán gyűrűzött madarak fogási adatai alapján jellemzem a cigánycsuk egyedszám-változását, őszi vonulásának dinamikáját, napi aktivitását és élőhely-választását.

Éves egyedszám-változás

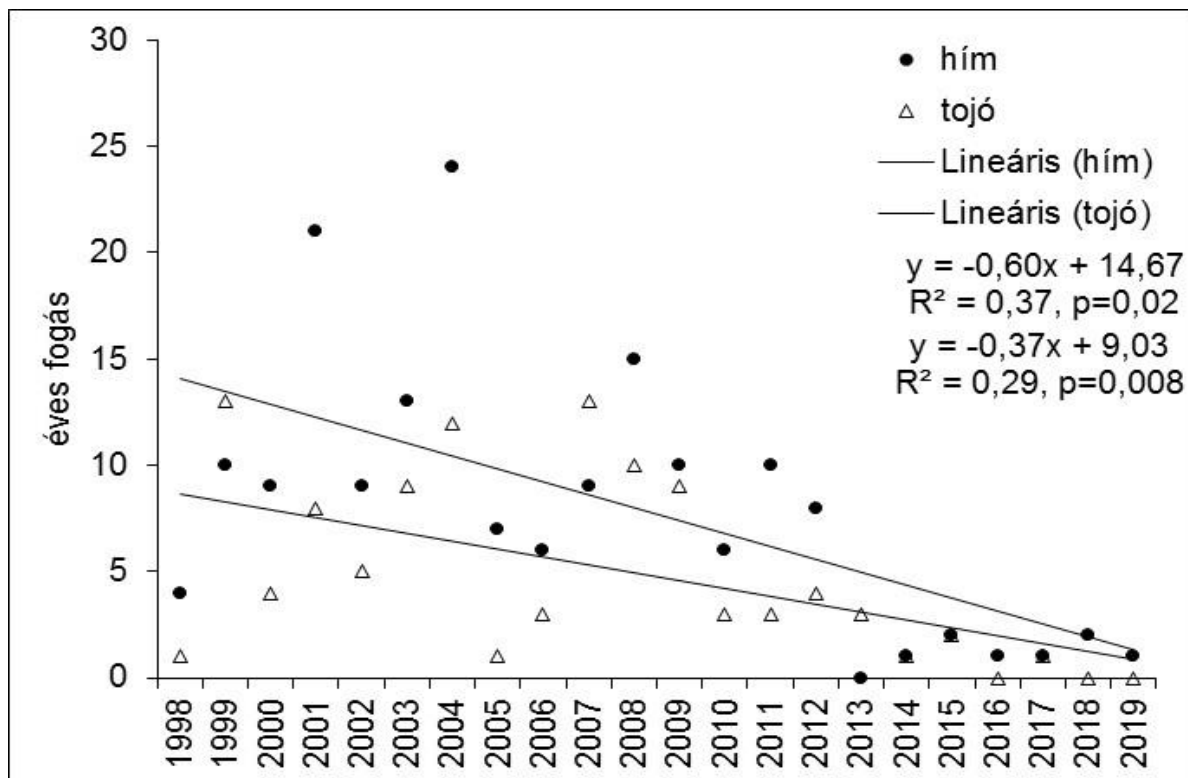
A Tömördi Madárvártán 1998 és 2020 között a tavaszi és őszi Actio Hungarica, valamint a 2004 óta szervezett CES programok keretében összesen 456 cigánycsukot gyűrűztünk. Az évente befogott madarak száma erőteljes csökkenő

trendet mutatott 1998 és 2020 között a kor- és ivarcsoportok esetében egyaránt (1. és 2. ábra).

1. ábra. A cigánycsuk korcsoportjainak éves fogása

2. ábra. A cigánycsuk ivarcsoportjainak éves fogása

Túlélés, területhűség

Mindössze 22 (4,8%) példányt fogtunk vissza a gyűrűzés évét követő valamelyik évben és közülük csak kettő példány volt fiatalon gyűrűzve. Kettő öreg madárként gyűrűzött példányt három egymást követő évben is visszafogtunk, és egy Fenékpusztán (Balaton) gyűrűzött öreg hím példány is megkerült a gyűrűzését követő harmadik évben Tömördön (1. és 2. táblázat).

1. táblázat. A gyűrűzés éve utáni években visszafogott cigánycsukok adatai

Fogástípus	Gyűrűszám	Kor	Ivar	Dátum	Eltelt napok
Gyűrűzés	1E7001	1+	Hím	2000.04.15.	
Visszafogás	1E7001	1+		2001.03.16.	335
Visszafogás	1E7001	1+		2002.09.26.	894
Gyűrűzés	2A0095	1+	Hím	2002.04.29.	
Visszafogás	2A0095	1+		2003.08.12.	470
Gyűrűzés	A200862	1+	Tojó	2003.08.08.	
Visszafogás	A200862	1+		2004.09.29.	418
Gyűrűzés	A325838	1y	Tojó	2004.09.19.	
Visszafogás	A325838	1+		2005.08.07.	322
Gyűrűzés	A450608	1y	Hím	2005.08.25.	
Visszafogás	A450608	1+		2006.04.08.	226
Gyűrűzés	A450808	1y	Hím	2005.08.29.	
Visszafogás	A450808	1+		2006.04.05.	219
Gyűrűzés	T08300	1+	Hím	2003.06.01.	
Visszafogás	T08300	1+		2004.05.08.	342
Gyűrűzés	T112731	1y	Hím	2000.10.03.	
Visszafogás	T112731	1+		2001.10.03.	365
Gyűrűzés	T224194	1+	Hím	2001.08.25.	
Visszafogás	T224194	1+		2002.06.01.	280
Gyűrűzés	T224555	1+	Hím	2001.09.23.	
Visszafogás	T224555	1+		2002.08.27.	338
Visszafogás	T224555	1+		2003.10.22.	759

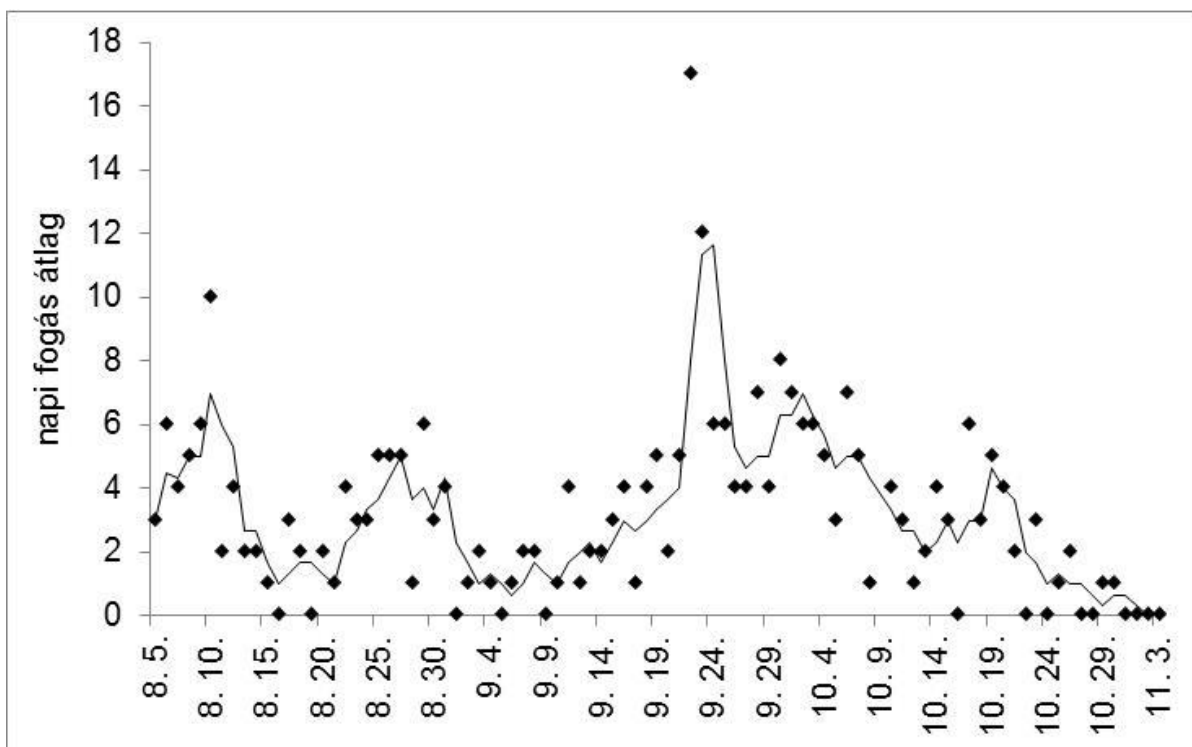
2. táblázat. A Fenékpusztán 2000. szeptember 27-én gyűrűzött, Tömördön visszafogott cigánycsuk visszafogási adatai

Fogástípus	Gyűrűszám	Kor	Ivar	Dátum	Eltelt napok	Irány	Távolság
Visszafogás	3X7273	1+	Hím	2004.06.04.	1346	329	84

Őszi vonulás dinamikája

A július és november közötti napi fogások alapján az őszi vonulás időbeli alakulását (dinamikáját) jellemezhetjük. Az első fogási csúcs a kirepülés után alakul ki, ami

elsősorban a fiatalok szétszóródási (diszperziós) mozgalmával van kapcsolatban. Az őszi vonulás augusztus közepén kezdődik, csúcsideje szeptember második fele, de októberben közepén is jellemző egy kisebb vonulási hullám. Az utolsó madár befogásának dátuma október 30-án volt 2011-ben (3. ábra). A gyűrűzött madaraktól 64 példányt fogtunk vissza a gyűrűzés évében. Az öreg madarak 23 %-át (23 pld.), a fiatalok 11%-át (41 pld.), az ismert ivarú egyedek esetében a hímek 11%-át (20 pld.), a tojók 9%-át (9 pld.) fogtuk vissza ugyanabban a gyűrűzési időszakban. A vonulási időszakban befogott madarak 80-90 %-a egy-két nap után valószínűleg tovább vonult a vizsgálati területről.

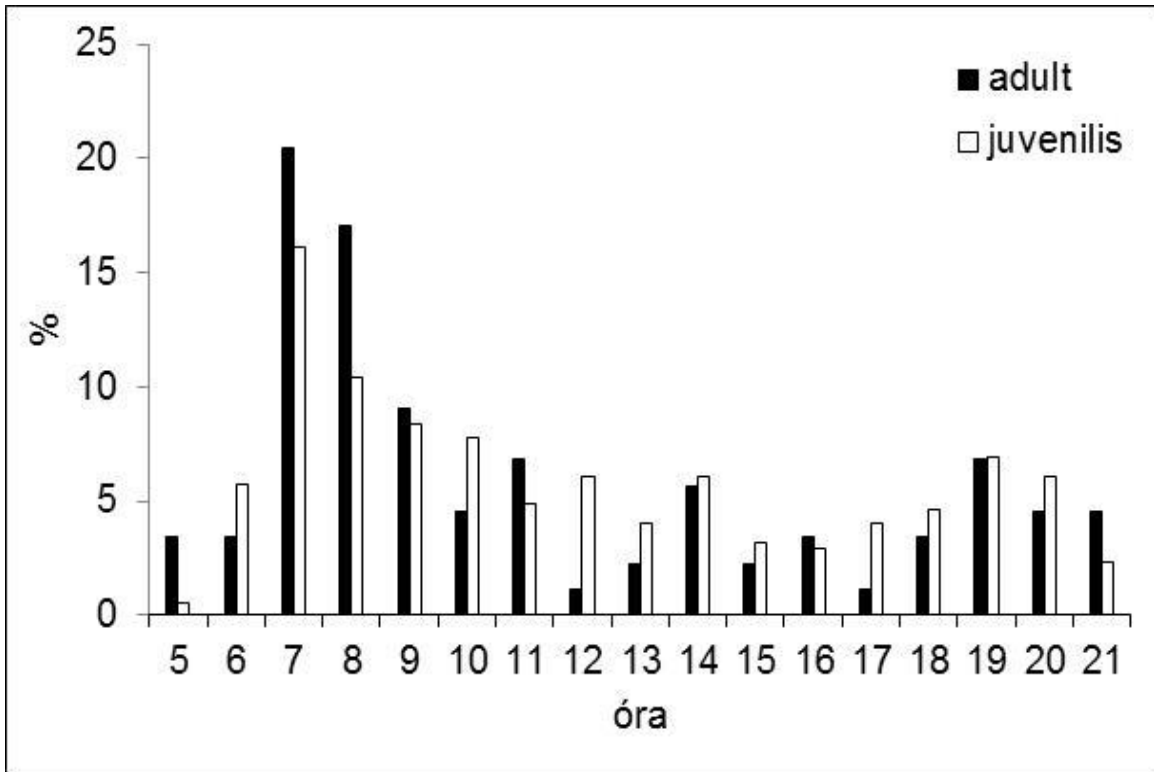
3. ábra. A cigánycsuk napi fogás átlaga, 2001-2016

Napi aktivitás

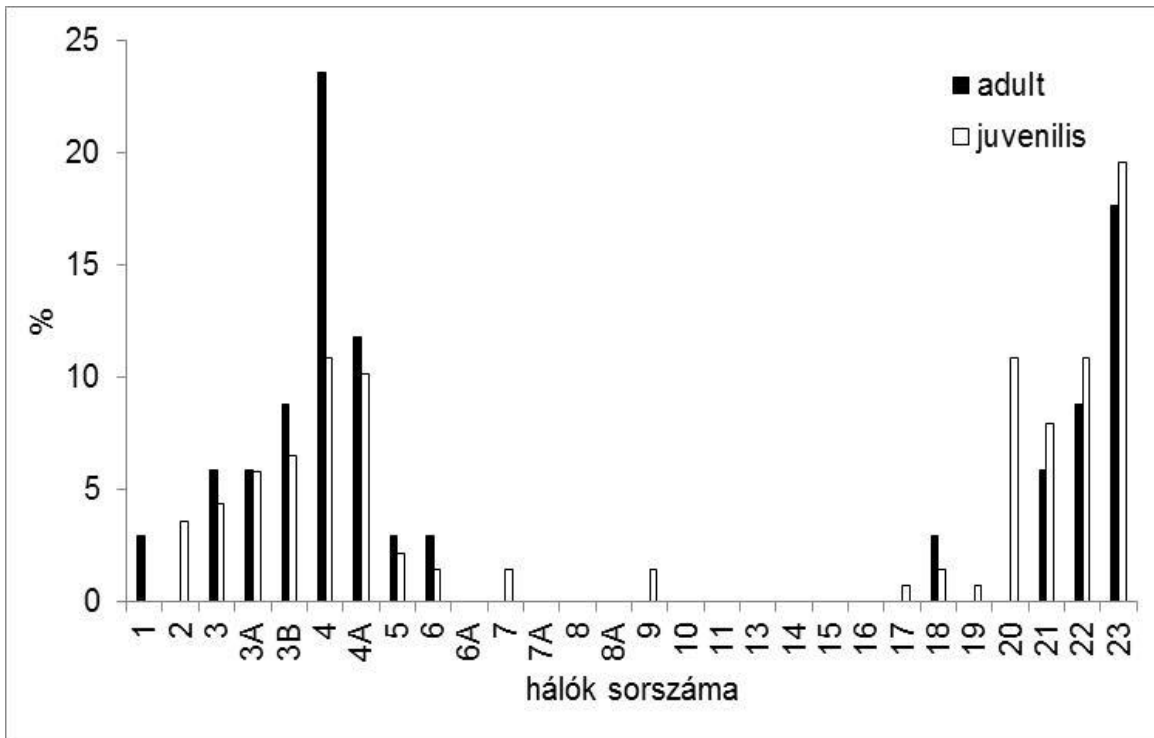
Az óránként befogott madarak száma alapján következtethetünk a madarak napi aktivitására. A cigánycsukok elsősorban délelőtt mozogtak, az öregek és a fiatalok több mint 50%-át 7 és 12 óra között fogtuk be. A délutáni pihenő után egy kisebb aktivitás volt jellemző az esti órákban (4. ábra).

Térbeli eloszlás

A befogott madarak hálónkénti eloszlásából a cigánycsuk élőhely-választását láthatjuk (5. ábra).

4. ábra. A cigánycsuk fogás gyakorisága óránként

5. ábra. A cigánycsuk fogás gyakorisága hálónként

Az öreg és a fiatal példányok több mint felét a szántóföldek szomszédságában lévő bokrosban (kökény, galagonya), valamint a tómeder nagy részét borító vízi

harmatkásásban álló hálókka (4, 4A, illetve 22, 23) fogtuk. Az összefüggő bokrosban csak néhány példányt fogtunk, az erdő szegélyében (11, 13, 14, 16) egyáltalán nem fordult elő cigánycsuk (5. ábra).

Összefoglalás

A madárvárta gyűrzési eredményei alapján megállapítható, hogy a vizsgálati területen és a vizsgálati időszakban:

- a cigánycsukok egyedszáma a 2010-es évekre nagyon lecsökkent;
- a gyűrzött példányok nagy része vagy nem élte meg a következő évet vagy nem tért vissza korábbi pihenő- és táplálkozóhelyére;
- az őszi vonulás augusztus közepén kezdődött;
- az őszi vonulás csúcsidezőszaka szeptember második felére esett;
- az őszi vonulás legkésőbb november elejére befejeződött;
- az átvonuló madarak nagy része csak egy-egy napra megpihent a területen, de hosszan nem tartózkodott ott;
- többségük a délelőtti órákban mozgott a területen;
- kerülték a zárt erdőszegélyt és a mocsártól távolabbi, bokros területeket.

Madárvonulás-kutatás Kondorfán 2020-ban

Faragó Ádám

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9941 Óriszentpéter, Városszer 57., faragoadi@gmail.com

Á. Faragó: Bird migration research in Kondorfa in 2020

The annual bird ringing activity took place between 1st of september and 13th of november. According to the number of newly ringed specimens (817) this year has been the most productive one out of the five since 2014. It is the first year when others, two colleagues of mine also ringed besides me at the station, and also the first time we followed the standardized monitoring method of Actio Hungarica project. We started the fieldwork using 15 mist nets, then by the mid of the season 3 more had been set up. 141 individuals of 18 species have been recaptured. Twenty-five of them were ringed here by me in previous years, and 10 specimens (a flock of long-tailed tits) at an other station (Fenekpuszta) few weeks earlier. In early october czech ringers recaptured one of our European Robin ringed last year. As usual we ensured opportunity to public groups to visit our station this year, as well.

Az idei szezon a szeptember 1. – november 13. közötti időszakra esett az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság tulajdonában lévő kondorfai Hegy-Völgy bölényes területén. Ezalatt 51 különböző napon voltunk kint legalább néhány órát, 22 nap pedig teljesen kimaradt. 42 faj 817 példányát jelöltük, így a 2014 óta zajló kondorfai

vonuláskutatás történetében ebből a szempontból a legeredményesebb évet zárhattuk. Összesen 220 visszafogási esemény történt, mely 18 faj 141 példányát érintette. Ebből 35 vagy az előző években ugyan itt, vagy máshol gyűrűzött egyed volt, így az összesen hálóba került különböző madarak száma 852. Techinkailag is fejlődött a gyűrűzőállomás, hiszen egy fedett kis kiülős hely került kialakításra a kényelmes gyűrűzést segítő, valamint egy új kapu teszi lehetővé, hogy a bölényeket kikerülve is be lehessen jutni a gyűrűzés 3 ha-os bekerített területére. Bár a jelentős részét én jelöltem a madaraknak, további kettő kollégám (Góczán Éva, Dr. Németh Csaba) is besegített a gyűrűzésbe, illetve csoportok fogadásába is. Bemutató madárgyűrűzésen összesen közel 60 fő vett részt 5 különböző csoportban.

A terep előkészítése, és egy lódarázs fészek eltávolítása után szeptember 1-én hat hálóállás 15 hálójával kezdtük el a munkát. A harmadik kézevező mérésének kivételével alapvetően az AH táborok protokolljának megfelelően vettük fel az adatokat, beleértve a hálók számozását is. A tömeg mérésével akadt csak probléma időnként a légmozgás miatt. Szeptember 30-án kitettünk egy újabb 12 méteres hálót a terület nyugati szegélyébe, a bölények etetőjének közelébe. Ez jó döntésnek bizonyult, hiszen csak ez az egy háló az alig több mint öthetes működése során 157 új madarat fogott a 817-ből, és kiváltképp a citromsármányok (*Emberiza citrinella*) "elejtésében" volt erős. Október 9-én, miután két kisebb gyepfoltot "összekötöttem" a köztük lévő cserjés átvágásával, úgy döntöttem ide is telepítetek egy hálóállást, így további kettő, összesen tehát 18 háló fogta a madarakat a szezon utolsó négy hetében. A kézrekerült példányokat az újonnan létesített kis kiülős helyen gyűrűztük, ahol a gyűrűzés eszközeit is tudtuk tárolni a munka napi befejezése után, illetve adott esetben az éjszakáztatott madarakat is el lehetett helyezni biztonságosan.

Alapvetően az igen kevés madár jelenléte érződött terepen, az idő ráfordítás és a háló kapacitás figyelembevételével pedig különösen. Hasonló híreket kaptam több AH táborból is az egész szezonra vonatkozóan. Kondorfán a napi átlag mindössze 15 madár volt (min. 1 - max. 40). A komolyabb cinke-mozgalmak elmaradtak, az érintett időszakban legalábbis biztosan. "Fájó" hiány volt az eddig minden évben előkerülő kerti poszáta (*Sylvia borin*), valamint kerti geze (*Hippolais icterina*) elmaradása, amiben részben persze az augusztus teljes kimaradása is közrejátszhatott. Különösebb ritkaság nem került kézre, ugyanakkor örvendetes volt

a helyben csak igen ritkán és régen fogott kis fakopáncs (*Dryobates minor*), füstifecske (*Hirundo rustica*), és csicsörke (*Serinus serinus*) hálóba kerülése. Két új fajjal bővült idén, így összesen 63-ra emelkedett a Hegy-Völgyön gyűrűzött madarak listája. Most először sikerült ugyanis fenyőrigót (*Turdus pilaris*) és búbos cinegét (*Lophophanes cristatus*) fogni. Egészen pontosan azonban 64 gyűrűzött fajról van szó, mert bemutató madárgyűrűzésen egyetlen mezei verébre (*Passer montanus*) is gyűrű került idén. Ettől eltekintve viszont továbbra sem gyűrűzzük ezt a fajt Kondorfán.

A leggyakoribbak a csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*) (119), a vörösbegy (*Erithacus rubecula*) (97), valamint a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) (83) voltak. Kiemelendő még a citromsármányok viszonylag magas száma (68), melyből 57-et egyetlen háló fogott. Előző években ugyan itt jelöltek közül kilenc faj 25 egyedét fogtunk vissza. A legérdekesebb közülük egy 2015-ben öregként gyűrűzött kis poszáta (*Curruca curruca*), ami ebben az esetben egy legalább hat éves, hosszú távú vonuló kisénekest jelent. Az idegen eredetű madarak egy egyetlen alkalommal egyszerre befogott őszapó (*Aegithalos caudatus*) - csapat (10 pd.) volt, melyet néhány héttel előtte gyűrűztek a fenékpusztai madárvártán, szintén egy csapatban. Ez az adat különösen figyelemreméltó annak tükrében, hogy a hazánkban valaha visszafogott belföldi idegen gyűrűs őszapók száma ezen kívül mindössze 39 (!). Bár a mi munkánk tekintetében a tavalyi év eredménye, de itt elmítendő meg, hogy egy 2019-ben jelölt vörösbegyünket idén októberben visszafogták Csehország északkeleti részén. Így eddig két külföldi vonatkozású adatunk van (tavaly mi fogtuk meg a csehek egy madarát, egy csilpcsalpfüzikét).

Idén támadt először problémánk kóbor házi macskákkal, melyek ezt megelőzően is rendszeresen bejártak a területre, érzékelhető gond nélkül. Október közepe táján - pont, amikor jobban kezdtek mozogni a vonuló madarak - sajnos összességében majdnem egy hét erejéig szüneteltetnünk kellett a munkát miattuk. Ennek leforgása során ugyanakkor három macskát is sikerült "kiiktatnunk a rendszerből", melynek érzékelni lehetett a pozitív hatását a később folytatódó gyűrűzések során.

A gyűrűzés mellett szokásos módon, a terepen mozgó, átrapülő madarakat is figyelemmel kísértem, így idén is többször felbukkantak a már-már megszokott fajok: rétisas (*Haliaeetus albicilla*), hamvas rétihéja (*Circus pygargus*), erdei pacsirta (*Lullula arborea*), rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*), keresztcsőrű (*Loxia*

curvirostra), de átrepülő darvakat (*Grus grus*), sárszalonkát (*Gallinago gallinago*), és erdei fülesbaglyot (*Asio otus*) is megfigyeltem.

1. táblázat. Gyűrűzési eredmények fajonként 2020-ban

	Faj (magyar)	Faj (tudományos)	példány
1.	csilpcsalpfüzike	<i>Phylloscopus collybita</i>	119
2.	vörösbegy	<i>Erithacus rubecula</i>	97
3.	barátposzáta	<i>Sylvia atricapilla</i>	83
4.	citromsármány	<i>Emberiza citrinella</i>	68
5.	fekete rigó	<i>Turdus merula</i>	59
6.	őszapó	<i>Aegithalos caudatus</i>	56
7.	széncinege	<i>Parus major</i>	49
8.	zöldike	<i>Chloris chloris</i>	47
9.	énekes rigó	<i>Turdus philomelos</i>	42
10.	erdei szürkebegy	<i>Prunella modularis</i>	25
11.	tengelic	<i>Carduelis carduelis</i>	22
12.	kis poszáta	<i>Curruca curruca</i>	19
13.	kék cinege	<i>Cyanistes caeruleus</i>	19
14.	sárgafejű királyka	<i>Regulus regulus</i>	19
15.	tövisszúró gébics	<i>Lanius collurio</i>	14
16.	ökörsem	<i>Troglodytes troglodytes</i>	12
17.	mezei poszáta	<i>Curruca communis</i>	9
18.	erdei pinye	<i>Fringilla coelebs</i>	9
19.	barátcinege	<i>Poecile palustris</i>	6
20.	szajkó	<i>Garrulus glandarius</i>	5
21.	szőlőrigó	<i>Turdus iliacus</i>	4
22.	házi rozsdafarkú	<i>Phoenicurus ochruros</i>	4
23.	nagy fakopáncs	<i>Dendrocopos major</i>	3
24.	zöld küllő	<i>Picus viridis</i>	3
25.	seregély	<i>Sturnus vulgaris</i>	3
26.	karvaly	<i>Accipiter nisus</i>	2
27.	nyaktekercs	<i>Jynx torquilla</i>	2
28.	erdei pityer	<i>Anthus trivialis</i>	2
29.	búbos cinege	<i>Lophophanes cristatus</i>	2
30.	csicsörke	<i>Serinus serinus</i>	2
31.	kis fakopáncs	<i>Dryobates minor</i>	1
32.	füsti fecske	<i>Hirundo rustica</i>	1
33.	fenyőrigó	<i>Turdus pilaris</i>	1
34.	kerti rozsdafarkú	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	1
35.	régi tücsökmadár	<i>Locustella naevia</i>	1
36.	fitiszfüzike	<i>Phylloscopus trochilus</i>	1
37.	sisegő füzike	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	1
38.	tüzesfejű királyka	<i>Regulus ignicapila</i>	1
39.	nagy őrgébics	<i>Lanius excubitor</i>	1
40.	mezei veréb	<i>Passer montanus</i>	1
41.	meggyvágó	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1
42.	nádi sármány	<i>Emberiza schoeniclus</i>	1
		Összesen:	817

Madarakon kívül említést érdemelnek, a gyűrűzés területén általam először csak idén észlelt természetvédelmileg jelentősebb lepkefajok, úgymint pl. a vérfű-,

(*Maculinea teleius*), valamint sötétaljú hangyaboglárka (*M. nausithous*), továbbá a szintén védett és nappal repülő egyik éjszakai lepke, a sávós pohók (*Lemonia dumi*). Idén találtam meg először a kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*) virágzó példányait a területen, valamint az ugyan nem védett, de több védett lepke tápnövényeként ismert őszi vérfű (*Sanguisorba officinalis*) is egyre gyakoribb a területen. Részben a tavaly elkezdett céltudatosabb területkezelés hatása miatt virágozhattak, és válhattak feltűnővé a látáson, amúgy valószínűleg már előzőleg is jelenlévő fajok.

Köszönöm Góczán Évának, Musits Natáliának, Dr. Németh Csabának, Dr. Szentirmai Istvánnak, és az ŐNPI "erdészeti osztályának" (Vasi-Hegyhát Tájegységnek) támogató, illetve aktív segítségét az állomás fejlesztésében, működtetésében.

Színes gyűrűs jelölések és megkerülések Vas megyében - 2020

Harsányi Krisztián

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9730 Kőszeg, Aradi vértanúk parkja, harsanyi.krisztian@onpi.com

K. Harsányi: Colour ringing of birds in Vas County, 2020

The author presents the results of the colour ringing of birds in Vas County. 83 individuals of 8 species were ringed by colour rings from 1 September 2019 to 31 August 2020 in Vas County.

Az alábbi összefoglaló a 2019. szeptember 1. és 2020. augusztus 31. között Vas megyében történt színes gyűrűs jelöléseket és lezárt megkerüléseket veszi számba, valamint az itt gyűrűzött vagy megfigyelt madarak érdekes megkerüléseit ismerteti. Az egyes adatok után zárójelben a gyűrűző(k) vagy az észlelő(k) neve szerepel.

Ebben az időszakban 83 madárra került színes gyűrű, a következő faji megoszlás szerint (csillagozva a megye tekintetében először ilyen módon jelölt fajok):

- 24 fehér gólya - *Ciconia ciconia* (Harsányi Krisztián),
- 1 barna rétihéja - *Circus aeruginosus* (Harsányi Krisztián),
- 3 karvaly - *Accipiter nisus* (Harsányi Krisztián),
- 11 egerészölyv - *Buteo buteo* (Harsányi Krisztián),
- 18 vörös vércse - *Falco tinnunculus* (Harsányi Krisztián),

- 1 vízirigó - *Cinclus cinclus* (Illés Péter),
- 21 fekete rigó - *Turdus merula* * (Ottó Erzsébet),
- 4 vetési varjú - *Corvus frugilegus* (Ottó Erzsébet).

A Chernel-kerti Madárvédelmi Mentőközpontból szabadon engedett madarak közül 21 fehér gólya, 1 barna rétihéja, 3 karvaly, 11 egerészölyv, 15 vörös vércse, 21 fekete rigó és 4 vetési varjú kapott színes jelölést is (a repatriált madarak megkerüléseit az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság madártani tevékenységéről szóló írás taglalja részletesen). Három fehér gólya fiókát a mentőközpont egyik röpdeépületén költő „vad” gólyapár fészében jelöltünk. Négy vörös vércse fiókát helyeztünk ki nagyfeszültségű távvezeték tartóoszlopokra szerelt költőládákban élő fészekaljához, ezek közül három kapott színes gyűrűt Sárváron és Vásárosmiskén. A vízirigót a Gyöngyös-patak kőszegi szakaszán jelölték.

94 alkalommal sikerült színes gyűrű alapján azonosítani példányokat, az alábbi faji megoszlás szerint (csillaggal jelölve a megyében először így leolvasott fajok):

- 62x bütykös hattyú - *Cygnus olor* (Aczél Gergely, Balaskó Zsolt, Borbás Katalin, Fellner Zoltán, Gál Jenő, Góczán József, Harsányi Krisztián, Dr. Kóta András, Molnár Dániel, Pellingner Attila, Dr. Sós Endre, Tóth Kornél), közte szlovén gyűrűs madarak,
- 5x szárcsa - *Fulica atra* * (Borbás Katalin, Dr. Kóta András), lengyel gyűrűs madár,
- 4x dankasirály - *Larus ridibundus* (Harsányi Krisztián, Dr. Kóta András), közte lengyel és cseh gyűrűs madarak,
- 1x sárgalábú sirály - *Larus michahellis* (Harsányi Krisztián), horvát gyűrűs madár,
- 2x küszvágó csér - *Sterna hirundo* (Tóth Kornél),
- 15x fehér gólya (Borbás Katalin, Csempezs Sándor, Dr. Kóta András, Kutsch Péter, Pellingner Attila, Tóth Kornél), közte német gyűrűs madár,
- 2x nagy kócsag - *Egretta alba* (Pellingner Attila, Dr. Kóta András),
- 2x kis kócsag - *Egretta garzetta* (Csempezs Sándor),
- 1x vörös vércse * (Harsányi Krisztián).

A következőkben néhány érdekesebb megkerülési esetet mutatok be a teljesség igénye nélkül. Lengyelország középső részén (Łódź) fiókaként kapta fehér nyakgyűrűjét az a szárcsa, amely bő három hónap múlva, 2019 novemberében a

Gyöngyöshermáni kavicsbánya vizein tűnt fel (Dr. Kóta András). A rábapatyi kavicsbányában januárban, majd márciusban felbukkant (Pellinger Attila) bütykös hattyúval kapcsolatos érdekesség, hogy a 2018 nyarán fiatalon megjelölt (Lukács Katalin Odett) madár a vasi előfordulása előtt a Duna budapesti szakaszán tartózkodott, majd azt követően újra a főváros környékén (Majosháza) került elő. Az időszak egyik legfontosabb visszajelzése volt a kőszegi mentőközpont számára az a januári szicíliai (Piana di Gela) fehér gólya megfigyelés (Manuel Andrea Zafarana), amelynek során egy Celldömölk térségéből áramütötten mentett, majd augusztusban megjelölve (Harsányi Krisztián) elengedett példányt fotóztak le. Az esetet még különlegesebbé teszi, hogy az olasz kollégák visszajelzése alapján az idei kelésű madár megkerülése jelentős szerepet játszhat a védelemre tervezett vizes élőhely madárvonulásban betöltött szerepének bizonyításában. Február végén egy 2018 nyarán a dunavarsányi gémtelenen gyűrűzött (Dr. Koleszár Balázs) nagy kócsag került távcső elé (Pellinger Attila) a rábapatyi kavicsbányában. A madarat fél évvel később a német-osztrák határon fekvő vizes élőhelyen (Kirchdorf am Inn) látták. A márciusban Rábapatyon leolvasott (Dr. Kóta András) magyar gyűrűs danksirály már több alkalommal megtette a hazánk és Észak-Olaszország közötti utat. A soproni szeméttelen 2012-ben megjelölt (Dr. Hadarics Tibor) madár a következő két évben ugyanitt került elő, majd 2016-ban és 2017-ben a Como-i-tónál látták. 2018-ban a szombathelyi Csónakázó-tavon (Dr. Kóta András), majd egy év elteltével újra az olasz tónál bukkant fel. Március végén, 3218 napot követően Szombathelyen került spektív elé (Kutschi Péter) egy 2011 júniusában, az észak-németországi Altencelle településen fiókaként jelölt (Hans-Jürgen Behrmann) fehér gólya. Április folyamán több Mariborban jelölt bütykös hattyú tartózkodott a Dozmati-víztározón (Borbás Katalin, Dr. Kóta András), az egyik példány az elmúlt időszakban oda-vissza ingázott a két terület között. Május végén elárvult vörös vércse fiókák kerültek a kőszegi mentőközpontból mesterséges költőládákban, vadon cseperedő fészekaljához. 22 nappal később az egyik fiatal madarat színes gyűrűje alapján sikerült azonosítani (Harsányi Krisztián), éppen az odúnak helyet adó távvezeték tartóoszlop tövében fogyasztotta friss zsákmányát. Júliusban egy jáki fészken került távcső elé (Dr. Kóta András) egy olyan fehér gólya, ami 2018-ban, az első Vasi Gólya Road Show alkalmával kapta színes gyűrűjét Náraiban (Koszorús Péter).

Köszönet illeti a Madárgyűrzési Központ munkatársait a gyűrzési és megkerülési adatok összegyűjtésében nyújtott segítségükért!

Érdekes megfigyelések Vas megyében 2020-ban

Kóta András

9700 Szombathely, 11-es Huszár út 126., e-mail: vasimadarasz@gmail.com

A. Kóta: Avifaunistical data of the rare bird species in Vas County, 2020

The report presents the most interesting data from the season 21 November 2019 and 20 November 2020. The Red-necked Phalarope and Citrine Wagtail were observed for the first time in Vas County, 2020.

A megyében ritkán előforduló madárfajok megfigyelési adatainak gyűjtése az elmúlt években kialakított rendszer szerint 2020-ban is folytatódott. Alábbi dolgozatomban ismertetem 2019. november 21. és 2020. november 20. között megfigyelt megyei ritkaságokat, mely adatok elsősorban a következő madarászoknak köszönhetőek (abc-sorrendben): Bognár Előd Szabolcs, Bognár Szabolcs, Borbás Katalin, Gál Szabolcs, Kis Pál, Kóta András, Somogyi Csaba és Tóth Kornél. Az adatokat kiegészítettem a www.birding.hu madártani honlap és adatbázis adataival és egyéb (az interneten elérhető, vagy szóbeli közlések nyomán szerzett) információkkal.

A legritkább madárfajok esetében a megfigyelések számát alábbi könyv adatai alapján adtam meg: GYURÁ CZ J. & KÓTA A. (2020): *Vas megye madarainak névjegyzéke. Nomenclator Avium Comitatus Castriferrei in Hungaria*. Magyar Nyugat Könyvkiadó, Szombathely. Figyelembe vettem a Névjegyzék lezárása után a megyében előkerült, számomra ismertté vált adatokat is.

A vizsgált időszakban 3 leírandó madárfaj került elő a megyében: a citrombillegető (*Motacilla citreola*), a karmazsinpirók (*Carpodacus erythrinus*) és a törpesármány (*Emberiza pusilla*). A korábbi gyakorlatnak megfelelően ebben a beszámolóban csak akkor szerepeltetek leírandó ritka fajt, ha arról van fotó, vagy több megfigyelő is látta. Ezek a feltételek mindhárom faj esetében teljesülnek, így megelőlegezve az MME Nomenclator Bizottság hivatalos döntését hitelesítettnek tekintjük azokat.

Két új fajjal gazdagodott a tavalyi ritkaságbeszámoló óta Vas megye madárvilága. Tavasszal bukkant fel egy tojó, majd egy hím citrombillegető (*Motacilla citreola*) a gyöngyöshermáni kavicsbányatónál és egy vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*) került elő májusban a rábapatyi kavicsbányatavaknál.

Ismereteink szerint megyénkben eddig valaha legfeljebb 10 alkalommal megfigyelt, kiemelkedő ritkaságok listája a vizsgált időszakból (a latin név után az egyes fajok valaha volt, összesített megfigyeléseinek sorszáma):

citrombillegető (*Motacilla citreola*) 1-2.;

vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*) 1.;

törpesármány (*Emberiza pusilla*) 2.;

kőforgató (*Arenaria interpres*) 3-4.;

füles vöcsök (*Podiceps auritus*) 4-5.;

pásztormadár (*Pastor roseus*) 5.;

Részletes lista azokról a madárfajokról, amelyekről legfeljebb 3 megfigyelés gyűlt össze 2019. november 21. és 2020. november 20. között:

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*)

2019. november 24. Rábapaty, északi kavicsbányató, 1 *ad.* hím pld. (Tóth Kornél);

május 8. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 5 pld. (Borbás Katalin);

szeptember 20. Rábapaty, északi kavicsbányató, 1 *ad.* hím pld. (Borbás Katalin és Tóth Kornél).

Kis bukó (*Mergellus albellus*)

2019. november 24. Rábapaty, északi kavicsbányató, 1 tojó/*juv.* pld. (Tóth Kornél);

február 8-21. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, max. 2 pld. (Borbás Katalin, ill. Kóta András).

Örvös bukó (*Mergus serrator*)

október 28. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 1 pld. (Borbás Katalin);

november 7. Gersekarát, Olimpia-tó (Sárvíz-tó), 3 pld. (Nagy Margit via Nagy Judit).

Kis vízicsibe (*Zapornia parva*)

október 24. Szombathely, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 1 pld. (Borbás Katalin).

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps grisegena*)

2019. november 10. – december 27. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 1 *juv.* pld. (Kóta András ill. Borbás Katalin);

április 24. – *május 20.* Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 1 *ad.* nászruhás pld. (Kóta András és mások);

október 4. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 1 pld. (Borbás Katalin).

Füles vöcsök (*Podiceps auritus*)

2019. december 14-15. Szombathely, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 1 pld. (Borbás Katalin és Kóta András);

november 15. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 3 pld. (Borbás Katalin és Kóta András).

Feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*)

május 25. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 2 ad. nászruhas pld. (Kóta András);

szeptember 13. Püspökmolnári, Lasselsberger kavicsbányató, 1 pld. (Kis Pál).

Kis póling (*Numenius phaeopus*)

április 18. Rábapaty, északi kavicsbányató, 2 pld. (Tóth Kornél és Kóta András);

május 13. Rábapaty, északi kavicsbányató, 1 pld. (Gál Szabolcs).

Kőforgató (*Arenaria interpres*)

május 9. Rábapaty, északi kavicsbányató 1 ad. nászruhas pld. (Kóta András és Csemesz Sándor);

augusztus 21. – október 4. között a rábapatyi északi kavicsbányatavon több alkalommal előkerült max. 2 pld. (Tóth Kornél és mások).

Kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*)

április 12. Rábapaty, északi kavicsbányató, 1 pld. (Kóta András, Borbás Katalin és Tóth Kornél).

Vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*)

május 25-30. Rábapaty, északi kavicsbányató, 1 pld. (Kóta András és mások).

Lócsér (*Hydroprogne caspia*)

április 13. Rábapaty, északi kavicsbányató, 1 ad. pld. (Csemesz Sándor és társai);

április 25-26. Rábapaty, északi kavicsbányató, 1 ad. pld. (Tóth Kornél és mások);

május 25. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 2 ad. pld. (Kóta András).

Kis csér (*Sternula albifrons*)

május 8. Rábapaty, északi kavicsbányató, 1 pld. (Tóth Kornél).

Északi búvár (*Gavia stellata*)

2019. november 30. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 1 pld. (Bognár Szabolcs és Bognár Előd Szabolcs).

Sarki búvár (*Gavia arctica*)

november 15. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 1 pld. (Borbás Katalin és Kóta András).

Fakó rétihéja (*Circus macrourus*)

március 29. Gérce, mezőgazdasági terület, 1 tojó pld. (Somogyi Csaba);

augusztus 28. Ölbő, szántók, 1 imm. hím pld. (Tóth Kornél);

szeptember 6. Rábapaty, északi kavicsbányató, 1 imm. hím pld. (Tóth Kornél).

Kígyászölyv (*Circaetus gallicus*)

július 27. Celldömölk, Marcal-mente 1 pld. (Somogyi Csaba és társai);

augusztus 2-9. Püspökmolnári, Lasselsberger kavicsbánya és környéke, 1 pld. (Kis Pál ill. Rózsa Gertrúd és Döbrösi Roland).

Békászó sas (*Clanga pomarina*)

május 13-15. Jákfa és Uraiújfalu határában, 1 subad. pld. kaszálon (Gál Szabolcs és mások).

Kerecsensólyom (*Falco cherrug*)

április 12. Rábapaty, mezőgazdasági terület, 1 pld. (Kóta András);

május 17. Vasegerszeg, 1 pld. kaszálon (Kóta András és társai);

május 18. Ölbő, 1 pld. szántón (Tóth Kornél).

Kis őrgébics (*Lanius minor*)

május 10. Ispánk, külterület 1 ad. hím pld. (Faragó Ádám).

Pásztormadár (*Pastor roseus*)

május 21-22. Rum, külterület, max. 2 pld. (Tóth László, ill. Bognár Szabolcs és Bognár Előd Szabolcs).

Citrombillegető (*Motacilla citreola*)

április 20. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 1 ad. tojó pld. (Kóta András);

április 23. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 1 ad. hím pld. (Kóta András, Kováts István és Borbás Katalin).

Hósármány (*Plectrophenax nivalis*)

2019. november 30. Táplánszentkereszt, Gyöngyöshermán, kavicsbányató, 2 pld. (Bognár Szabolcs, Bognár Előd Szabolcs).

Törpesármány (*Emberiza pusilla*)

szeptember 28-29. Tömörd, Madárvárta, 1 imm. (elsőéves) pld. gyűrűzve (Varga László és többen mások).

Köszönet mindenkinek, aki bármilyen módon segített, hogy meg tudjam írni ezt az összefoglalót. Különösképpen köszönet alábbi személyeknek: Bognár Szabolcs, Bognár Előd Szabolcs, Csempez Sándor, Döbrösi Roland, Faragó Ádám, Gál Szabolcs, Göncz István, Gyurácz József, Harsányi Krisztián, Heincz Miklós, Illés Péter, Kis Pál, Nagy Judit, Somogyi Csaba, Tóth Kornél, Tóth László, Varga László és Vasuta Gábor.

Irodalom

- GYURÁ CZ J. & KÓTA A. (2020): *Vas megye madarainak névjegyzéke. Nomenclator Avium Comitatus Castriferrei in Hungaria*. Magyar Nyugat Könyvkiadó, Szombathely.
- KÓTA A. (2012): Érdekes megfigyelések Vas megyéből 2012-ben. *Cinege* 17: 10-13.
- KÓTA A. (2013): Érdekes madárfaunisztikai megfigyelések Vas megyéből 2013-ban. *Cinege* 18: 36-40.
- KÓTA A. (2014): Érdekes megfigyelések Vas megyében 2014-ben. *Cinege* 19: 54-58.
- KÓTA A. (2015): Érdekes megfigyelések Vas megyében 2015-ben. *Cinege* 20: 49-54.
- KÓTA A. (2016): Érdekes megfigyelések Vas megyében 2016-ban. *Cinege* 21: 25-31.
- KÓTA A. (2017): Érdekes megfigyelések Vas megyében 2017-ben. *Cinege* 22: 44-50.
- KÓTA A. (2018): Érdekes megfigyelések Vas megyében 2018-ban. *Cinege* 23: 51-55.
- KÓTA A. (2019): Érdekes megfigyelések Vas megyében 2019-ben. *Cinege* 24: 58-63.

Madármegfigyeléseim a gyöngyöshermáni kavicsbányatavak területén 2019-2020-ban

Borbás Katalin

9700 Szombathely Kőszegi u. 6/a, e-mail: borbask@yahoo.com

K. Borbás: Brief summary on the bird observation carried out on the gravel-pit lake at Gyöngyöshermán, 2019-2020

The report presents the most interesting data from the season Február 2019 and November 2020. During the observations, the author showed the existence of 148 species. Among these, the occurrence of the Common Shelduck, Little Gull, Pygmy Cormorant, Red-necked Grebe and Black-necked Grebe are faunistical curiosities.

A bánya területén 3 nagy vízfelület és egy feltöltődött, náddal benőtt kisebb tó található, ahol 2019. február 15. és 2020. november 20. között 106 alkalommal jártam. Többnyire a vízimadarak megfigyelése volt a célom, de főleg a fészkelési időszakban az énekes madarak élőhelyeül szolgáló fás-bokros partszakaszokat is igyekeztem figyelemmel kísérni.

2019. februárban 1 alkalommal kerestem fel a területet, azt követően havonta átlagosan 4-6 alkalommal, kivéve 2019 augusztusát, amikor más elfoglaltságom miatt nem jutottam ki, illetve 2020 nyári hónapjaiban is csupán 2-3 megfigyelésre

volt lehetőségem (1. táblázat). Túlnyomórészt egyedül végeztem a madármegfigyelést, néhány alkalommal találkoztam össze Kóta Andrással.

1. táblázat. Megfigyelések dátumai

Év	jan.	febr.	márc.	ápr.	máj.	jún.	júl.	aug.	szept.	okt.	nov.	dec.	össz.
2019	0	1	5	4	6	8	5	0	7	5	8	5	54
2020	5	4	4	10	9	2	3	2	4	5	4	...	52

Megfigyeléseimet a birding.hu fajlistája alapján rögzítem. A bejárások során fényképezek, a fotók segítségül szolgálnak a fajok, illetve a példányszámok pontosabb meghatározásában is. Az említett fajlista sorrendjének és elnevezéseinek megfelelően készítettem megfigyeléseim alapján a 2. táblázatot, amely tartalmazza összesen 79, a vízhez kapcsolódó, valamint néhány említésre érdemes egyéb faj adatait. Ezeken kívül 69 madárfajjal találkoztam bejárásaim során.

Néhány faj esetében a jellemző előfordulási időszakon kívüli megfigyelések:

Kanalas réce (*Spatula clypeata*) 2019. június 2. és szeptember 5. 2-2 pld.

Üstökösreçe (*Netta rufina*) 2019. június 19. 6 pld., 2020. július 25-29., június 12. és július 2. 3-3 pld.

Barátréce (*Aythya ferina*) 2019. június 8. 1 pld., július 3. 3 pld., 2020. május 29. 5 pld., július 12. 2 pld.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*) 2020. május végén 2-3 pld., augusztus elején 2-4 pld.

Kerceréce (*Bucephala clangula*) 2019. június 7. és június 13. 1-1 pld., 2020. május 20-29. 1 pld.

Kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*) 2019. március 31. 1 pld., 2020. április 8. 1 pld.

Szürke cankó (*Tringa nebularia*) 2020. augusztus 1. 2 pld.

Kis sirály (*Hydrocoloeus minutus*) 2019. november 24. 1 pld.

A **vörösnyakú vöcsök** (*Podiceps grisegena*) 2020. április 24. és május 8. között egymás után 5 megfigyelés során távcső elé került, a többi észlelése egymástól jól elkülönülő időpontokban történt.

A **feketenyakú vöcsök** (*Podiceps nigricollis*) 11 megfigyelése 3 időponthoz köthető. 2019. október 20. és november 3. között 4 alkalommal, november 17. és 29. között szintén 4 egymást követő alkalommal láttam 2, illetve 1 madarat. 2020. május 25-29. időszakban szintén 2 madár volt a vízben.

A **kis kárókatona** (*Microcarbo pygmaeus*) első és sokáig egyetlen példányát 2019. december 22-én láttam, azt követően viszont 19 példány tűnt fel 2020. augusztus 7-én. A számuk szeptemberre 8-ra csökkent, de novemberben is láttam 6 példányt minden alkalommal.

2. táblázat. Megfigyelt madárfajok adatai

Faj neve	Előfordulások száma	Jellemző előfordulási időszak	Legmagasabb példányszám	Legmagasabb példányszám megfigyelési időpontja	Előfordulások időpontja max. 3 előford. esetén
Nyári lúd (<i>Anser anser</i>)	7	november-január	25	2020. jan. 12.	
Nagy lilik (<i>Anser albifrons</i>)	4	november-január	28	2020. jan. 28.	
Bütykös hattyú (<i>Cygnus olor</i>)	85	állandó	28	2019. febr. 15.	
Bütykös ásólúd (<i>Tadorna tadorna</i>)	1		5		2020. május 8.
Böjti réce (<i>Spatula querquedula</i>)	22	március-május	24	2019. márc. 17.	
Kanalas réce (<i>Spatula clypeata</i>)	14	március-április	35	2020. ápr. 3.	
Kendermagos réce (<i>Mareca strepera</i>)	15	szept-nov; ápr.	15	2020. okt. 28.	
Fütyülő réce (<i>Mareca penelope</i>)	36	szeptember-április	30	2019. nov. 16-24.	
Tőkés réce (<i>Anas platyrhynchos</i>)	86	nagy pld.számban szept-febr.	600	2019. nov. 16.	
Nyíl farkú réce (<i>Anas acuta</i>)	14	szeptember-február	4	2019. nov. 17.	
Csörgő réce (<i>Anas crecca</i>)	51	szeptember-április	120	2019. dec. 22.	
Üstökös réce (<i>Netta rufina</i>)	31	október-április	16	2020. ápr. 26.	
Barátréce (<i>Aythya ferina</i>)	62	szeptember-április	190	2020. okt.28-nov.7.	
Cigányréce (<i>Aythya nyroca</i>)	18	szept-okt; márc.	4	2020. nov. 3-7.	
Kontyos réce (<i>Aythya fuligula</i>)	50	szeptember-április	27	2020. nov. 20.	
Kerceréce (<i>Bucephala clangula</i>)	28	november-május	5	2019.nov.17. 2020.márc.28	
Kis bukó (<i>Mergellus albellus</i>)	2		2		2020.febr.8. 2 pld.; febr.21. 1 pld.

Nagy bukó (<i>Mergus merganser</i>)	1		1		2019. márc. 16.
Örvös bukó (<i>Mergus serrator</i>)	3		2		2019. nov.15., 17. 2-2 pld. 2020. okt. 28. 1 pld.
Vízityúk (<i>Gallinula chloropus</i>)	31	állandó	6	2019. júl.24. 2ad+4 pull	
Szárccsa (<i>Fulica atra</i>)	39	szeptember- február	65	2020. okt. végétől folyamatosan	
Kis vízicsibe (<i>Zapornia parva</i>)	4		1		2019.szept.5- 11. 3 alk. 2020. okt. 24.
Daru (<i>Grus grus</i>)	3		113		2019. márc.2. 58 pld., ápr.22 2 pld., nov.17. 113 pld.
Kis vöcsök (<i>Tachybaptus ruficollis</i>)	31	szeptember- december	10	2019. okt. 27.	
Vörösnyakú vöcsök (<i>Podiceps grisegena</i>)	10	nov-dec; ápr-május	1		
Búbos vöcsök (<i>Podiceps cristatus</i>)	80	február- november	16	2019. május 17.	
Füles vöcsök (<i>Podiceps auritus</i>)	3		3		2019.dec.14. 1 pld., 2020. nov.15. 3 pld., 2020. nov.20. 2 pld.
Feketenyakú vöcsök (<i>Podiceps nigricollis</i>)	11	okt-nov; május	2		
Gólyatöcs (<i>Himantopus himantopus</i>)	5	március- április	5	2020. ápr. 8.	
Gulipán (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	1		1		2020. október 4.
Bíbic (<i>Vanellus vanellus</i>)	18	április; november	30	2019. szept. 15.	
Parti lile (<i>Charadrius hiaticula</i>)	5	május	2	2020. május 28,29.	
Kis lile (<i>Charadrius dubius</i>)	47	március- szeptember	6	2020. május 12.	
Nagy póling (<i>Numenius arquata</i>)	7	szeptember- október	4	2019. szept. 25.	
Pajzsoscankó (<i>Calidris pugnax</i>)	15	április-május	67	2020. ápr. 24.	
Sarlós partfutó (<i>Calidris ferruginea</i>)	1		1		2020. szept. 14.

Havasi partfutó (<i>Calidris alpina</i>)	12	szeptember	7	2020. szept. 14.	
Apró partfutó (<i>Calidris minuta</i>)	5	május	4	2020. május 8.	
Sárszalonka (<i>Gallinago gallinago</i>)	4	április	2	2020. ápr. 28.	
Billegetőcankó (<i>Actitis hypoleucos</i>)	36	ápr-május; júl-szept.	15	2020. ápr. 28.	
Erdei cankó (<i>Tringa ochropus</i>)	6	június-július	1		
Piroslábú cankó (<i>Tringa totanus</i>)	1		1		2020. április 26.
Réti cankó (<i>Tringa glareola</i>)	15	április-május	48	2020. május 9.	
Füstös cankó (<i>Tringa erythropus</i>)	3		11		2019. május 1. 11 pld, 2020. ápr.20., nov.20. 1-1 pld.
Szürke cankó (<i>Tringa nebularia</i>)	22	április-május	6	2019. ápr. 28.	
Dankasirály (<i>Chroicocephalus ridibundus</i>)	46	nagyobb pld.szám júliusban	150	2019. július 4.	
Kis sirály (<i>Hydrocolobus minutus</i>)	5	április	250	2020. ápr. 25.	
Sárgalábú sirály (<i>Larus michahellis</i>)	37	június- november	300	2019. nov. 29.	
Lócsér (<i>Hydroprogne caspia</i>)	1		2		2020. május 25.
Kis csér (<i>Sternula albifrons</i>)	1		1		2019. április 28.
Küszvágó csér (<i>Sterna hirundo</i>)	26	április-június	4	2019. április 28.	
Fehérszárnyú szerkő (<i>Chlidonias leucopterus</i>)	4	április	4	2020. május 9.	
Kormos szerkő (<i>Chlidonias niger</i>)	13	április-június	130	2020. ápr. 26.	
Északi búvár (<i>Gavia stellata</i>)	1		1		2019. nov. 11.
Sarki búvár (<i>Gavia arctica</i>)	8	november	3	2019.nov.15- 29.	
Fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>)	7	április-július	1		
Kis kárókatona (<i>Microcarbo pygmaeus</i>)	12		19	2020. aug. 7.	

Nagy kárókatona (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	52	nagy pld.számban okt-nov.	55	2020. okt. 25.	
Törpegém (<i>Ixobrychus minutus</i>)	1		2		2020. május 28.
Bakcsó (<i>Nycticorax nycticorax</i>)	8	május- szeptember	4	2020. jún. 12.	
Üstökösgém (<i>Ardeola ralloides</i>)	1		1		2019. ápr. 22.
Szürke gém (<i>Ardea cinerea</i>)	55	dec.kivételév el állandó	7	2019. május 4.	
Nagy kócsag (<i>Ardea alba</i>)	53	dec.kivételév el állandó	22	2020. okt. 2.	
Kis kócsag (<i>Egretta garzetta</i>)	10	május-június	4	2019. május 22., jún.13.	
Halászsas (<i>Pandion haliaetus</i>)	1		1		2020. okt. 9.
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	35	április-július	3	2019. május 1.	
Kékes rétihéja (<i>Circus cyaneus</i>)	2		1		2020.márc. 29., nov.7.
Vörös kánya (<i>Milvus milvus</i>)	1		1		2019. júl. 27.
Barna kánya (<i>Milvus migrans</i>)	12	április-június	1		
Rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	6	állandó	2	2020. jan.10., aug.1.	
Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>)	9	állandó	1		
Kék vércse (<i>Falco vespertinus</i>)	3		1		2020.ápr.20., 23., 24.
Kabasólyom (<i>Falco subbuteo</i>)	2		1		2019.jún.13., szept.21.
Vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>)	3		1		2019.okt.20., 2020.okt.28., 30.
Nádirigó (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	22	április-július	6		
Hantmadár (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	2		2		2020.ápr.20. 2 pld., ápr.24. 1 pld.
Citrombillegető (<i>Motacilla citreola</i>)	1		1		2020. ápr. 23.
Rozsdástorkú pityer (<i>Anthus cervinus</i>)	1		2		2020. ápr. 24.
Havasi pityer (<i>Anthus spinoletta</i>)	2		2		2020. ápr. 8.,9. 2-2 pld.

2019. november 15. és december 27. között szinte minden alkalommal láttam a területen egy fehér nyakgyűrűs szárcsát, amelyet Lengyelországban, Lódz-

Widzew-ben gyűrűztek 2019. július 25-én. 2019. június 23-án, majd 2020. szeptember 20-án és 23-án is leolvastam egy bütykös hattyú jobb lábán lévő fémgyűrű feliratát, amely sajnos nem található a gyűrűzött madarak nyilvántartásában. 2020. szeptember 14-én, 20-án és 23-án szintén leolvasható volt egy bütykös hattyú piros lábgyűrűje, amely 2015. december 28-án került rá a szlovéniai Mariborban. A gyűrűt előzőleg 2017. október 27-én Brenndorf (Ausztria) településen olvasták le.

A megfigyelések szempontjából a 2019-es évnek az elejéről, a 2020-as évnek a végéről hiányzik másfél hónap, de a legmozgalmasabb időszakokról mindkét évben rendelkezem adatokkal. A 2. táblázatban szereplő fajokból 2019-ben 62, míg 2020-ban 72 fajt sikerült megfigyelnem. A területen látott egyéb fajok száma között a két évet tekintve alig van különbség. 2020-ban először látott fajok a területen: bütykös ásólúd, kis bukó, gulipán, parti lile, sarlós partfutó, apró partfutó, piros lábú cankó, lócsér, fehérszárnyú szerkő, törpegém, halászsas, kékes rétihéja, kék vércse, hantmadár, citrombillegető, rozsdástorkú pityer, havasi pityer. A 2019-ben látott fajok közül nem találkoztam a következő fajokkal a bejárások során: nagy bukó, daru, kis csér, északi búvár, üstökösgém, vörös kánya, kabasólyom.

Köszönet illeti a kavicsbánya vezetőjét, Kováts Istvánt, hogy lehetővé teszi a területre való belépést.

Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) költés Vas megyében 2020-ban

Borbás Katalin

9700 Szombathely Kőszegi u. 6/a, e-mail: borbask@yahoo.com

K. Borbás: Breeding of the Montagu's Harrier in Vas County, 2020

The author presents a successful breeding between Uraiúfalu and Jákfa.

A nagyon hasonló fakó, kékes és hamvas rétihéja fajok közül csak a hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) költ Magyarországon. Április közepétől szeptember végéig tartózkodik itt, az eredetileg élőhelyül szolgáló vizenyős, nedves rétek, nyílt mocsaras területek csökkenésével gyakran mezőgazdasági területeken fészkel (<https://www.mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-cirpyg>).

A költésbe kezdő ismert párok száma 2016-ban 35, 2017-ben 30, 2018-ban 49 volt (Heliaca 14-16. évfolyam). A 2020 novemberében megjelent Vas megye madarainak névjegyzéke (Gyurácz és Kóta 2020) szerint a hamvas rétihéja

megyénkben kisszámú átvonuló, rendkívül ritka fészkelő. Sok év után 2017-ben volt egy bizonyított költése Kemenesmagasi határában.

2020. május 14-én Uraiújfalu és Jákfa között egy békászó sas (*Clanga pomarina*) megfigyelése során a kaszáló fölött megjelent egy hím hamvas rétihéja, karmai között egy jókora zsákmánnyal, ami arra utalt, hogy a fészekben ülő párját vagy fiókáit etetheti. Ezt követően több alkalommal mentem ki a területre Turny Zoltán, a MME Ragadozómadár-védelmi Szakosztály hamvas rétihéja fajmegőrzési koordinátora iránymutatásai alapján az esetleges fészket felderíteni. Bizakodásra adott okot, hogy május 29-én Faragó Ádám egy felrebbenő tojót látott a környéken. A megfigyelésbe Somogyi Csaba és Tóth Kornél, később Harsányi Krisztián is bekapcsolódott, a hím hamvas rétihéját több alkalommal, utoljára június 15-én láttuk, de fészket nem sikerült találni.

A szakértők szerint, ha egy költés tönkremegy, esetleg június közepéig próbálkoznak még újabb költéssel a párok, de sikertelenség esetén nem maradnak tovább a területen. Eddig az időpontig viszont egy helyben maradó kóborló madarak nem jellemzőek ilyen környezetben, tehát legalább tojásos fészkek lehetett a területen, ami ragadozók vagy egyéb ok miatt tönkrement.

Július 25-én egy esős napon Sorkifalud közelében autóztam, amikor előttem mintegy 200-250 méterre az út széléről és az út melletti egyik kis fáról felszállt két madár. Mire leálltam az autóval és elővettem a fényképezőgépet, a madarak elég messze és magasan jártak, de a párás idő ellenére sikerült néhány fotót készíteni és megállapítani, hogy fiatal hamvas rétihéjákat láttam - ezen belül a pontosabb kormeghatározás viszont elmaradt. A fotókat és a készítésük körülményeiről írt rövid beszámolót később elküldtem Turny Zoltánnak, aki fészkekből frissen kirepült fiatalokként határozta meg a madarakat.

Így fedezett fel - tudtán kívül - egy tapasztalatlan kezdő madarász egy Vas megyében régóta várt hamvas rétihéja fészkelést...Ezúton is köszönet Turny Zoltánnak a nyár elején nyújtott tanácsaiért és a biztatásért a feltételezett fészkek kereséséhez, valamint a fotókon látható madarak pontos meghatározásáért.

Irodalom

GYURÁ CZ J. & KÓTA A. (2020): *Vas megye madarainak névjegyzéke. Nomenclator Avium Comitatus Castriferrei in Hungaria*. Magyar Nyugat Könyvkiadó, Szombathely.

Adatok a tömördi Ilona-völgy csigafaunájához (*Mollusca: Gastropoda*)

Farkas Roland

Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
Eger Sánc utca 6. 3304, farkasro@yahoo.com

R. Farkas: Data for snail fauna (*Mollusca: Gastropoda*) of the Ilona Valley of Tömörd

The author collected 177 specimens of twelve snail species. The species found in the samples tend to be widespread and have wider habitat needs. They are common species in Hungary. Among them, the *Daudebardia rufa* can be highlighted, which is a particularly rare species in the surrounding landscapes, mainly typical of the higher hills and mountains of Hungary.

A Nyugat-Dunántúl határközeli részeinek malakológiai feltártsága alacsony. A Soproni- és Kőszegi-hegység területét leszámítva, a domb- és síkvidéki területekről szórványosak az ismeretek. Ez jellemző az Alpokalja és a Vas-Soproni-síkság területére is. Tömörd község határából egyedül az Ilona-völgyből ismertek adatok a hazánk csigafaunáját átfogó módon bemutató térképkötetben (Pintér & Suara 2004).

2019. augusztus 16-án azzal a céllal érkeztem az Ilona-völgybe, hogy megtaláljam a védett és közösségi jelentőségű harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*) esetleg itt található állományait. Ennek érdekében végigjártam a völgy tömördi szakaszát és a faj potenciális élőhelyein gyűjtéseket végeztem. Három megfelelő élőhelyfoltot találtam. Ezek mindegyike a völgyalji patak mentén, szivárgó vízfakadások környékén és vízzel telített talajú égeresekben helyezkedett el, az alábbi koordinátákkal megadott pontokon:

1. É. sz.: 47.35920 Ny. h.: 16.66012

2. É. sz.: 47.35955 Ny. h.: 16.66061

3. É. sz.: 47.35961 Ny. h.: 16.66429

Az élőhelyeken avarmintát vettem fel, kb. 0,1 négyzetméter felületről. Az avarmintákat szárítást követően kiválogattam, a benne talált héjakat sztereomikroszkóp segítségével határoztam meg (Welter-Schultes 2012).

A három mintából tizenkét faj 177 egyede került elő (1. táblázat).

Pintér & Suara (2014) munkájában a következő nyolc faj szerepel a völgyből: pannon csiga (*Caucasotachea vindobonensis*), ragyogó csiga (*Cochlicopa lubrica*), bokorcsiga (*Euomphalia strigella*), berki csiga (*Fruticicola fruticum*), éti csiga (*Helix*

pomatia), tejfehér csiga (*Monacha cartusiana*), vörösínyű csiga (*Monachoides incarnatus*), nagy kristálycsiga (*Oxychilus draparnaudii*).

1. táblázat. A gyűjtött csigafajok egyedszáma

Faj	Gyűjtőhelyek		
	1.	2.	3.
hasas kétéltűcsiga (<i>Carychium minimum</i>)		36	41
ragyogó csiga (<i>Cochlicopa lubrica</i>)	1	18	7
oszlopcsga (<i>Columella edentula</i>)	3		
félmeztelencsga (<i>Daudebardia rufa</i>)			1
vörösínyű csiga (<i>Monachoides incarnatus</i>)	2	4	1
sugaras kristálycsiga (<i>Nesovitrea hammonis</i>)	1	2	13
vízparti szőröscsga (<i>Pseudotrichia rubiginosa</i>)		15	1
paránycsiga (<i>Punctum pygmaeum</i>)		4	1
kis borostyánkőcsiga (<i>Succinella oblonga</i>)		3	
bordás gyepcsiga (<i>Vallonia costata</i>)			11
harántfogú törpecsga (<i>Vertigo angustior</i>)		2	
kúpos csiga (<i>Zonitoides nitidus</i>)	2	6	2

A *Cochlicopa lubrica*-tól eltekintve a többi faj a nagyobb testméretűek közé tartozik. A kisméretű csigák hiánya ebből a listából arra utal, hogy a korábbi vizsgálatok feltehetően alkalmi, egyeléses gyűjtésekre korlátozódtak.

A hazánk legkisebb természetű csigái közé tartozó *Vertigo angustior* csak az egyik ponton került elő, alacsony egyedszámban, ami egy kisebb méretű állomány jelenlétét jelzi. A faj legközelebbi adatai a térképkötet szerint a Kemeneshát nyugati részéről, a Soproni-hegységből és a Vas-Soproni-síkságról származnak. Általában meszes alapkőzetet és talajokat kedvelő faj, a környék savanyúbb, löszre, kavicsra, agyagra települt talajai nem kedveznek megtelepedésének. A megtalált állomány lokális jelentőségű, értékét az adja, hogy a Nyugat-Dunántúl sík- és dombvidékein a kedvezőtlen talajviszonyok és az intenzív gazdálkodás miatt a fajnak megtelepedésre, fennmaradása egyaránt minimális esélye van.

A mintákban talált többi faj általában széles elterjedéssel és tágabb élőhelyi igényekkel rendelkezik. Magyarországon gyakori fajoknak minősülnek. Közülük a *Daudebardia rufa* nevű félmeztelencsga emelhető ki, amely a környező tájakon

kifejezetten ritka, elsősorban hazánk magasabb domb- és hegyvidékeire jellemző faj.

Az Ilona-völgy aljában, az Ablánc-patak mentén vizsgált élőhelyek malakológiai szempontból kedvező állapotot mutattak. Ezekre a vízhatás alatt álló völgyalji élőhelyfoltokra az emberi tevékenység láthatóan kevés hatást gyakorol. Az élőhelyek potenciális veszélyeztető tényezője lehet a területen élő vadállomány, amely – különösen száraz időszakokban – koncentrációja során taposásával, dagonyázásával okozhat károkat.

Irodalom

Pintér L., Suara R. (2004): Magyarország puhatestűinek katalógusa. – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest pp. 547.

Welter-Schultes, F. (2012): European non-marine molluscs, a guide for species identification. – Planet Poster Editions, Göttingen pp. 674.

Új gombafaj ritkaságok a Kőszegi-hegységben

Kóródi Blanka

Órségi Nemzeti Park Igazgatóság 9941 Óriszentpéter, Siskaszer 26/A,
korodiblanka@gmail.com

B. Kóródi: New data on the occurrence of some rare mushroom species in Kőszegi Hills

The report presents some interesting data on the occurrence of 7 mushroom species.

Az utóbbi 3 évben tett terepi kutatásaim eredményeképpen korábban nem dokumentált ritka és veszélyeztetett fajok előfordulási adataival bővült a Kőszegi-hegység gombaflórája. Az alábbiakban ezekből emelnék ki néhány különlegességet.

1. **Bankera violescens** (Alb. et Schwein.) Pouzar – lilás gereben

Lelőhely: 1./ 2019. 10. 25. Kőszegi-hegység: Hajtú-kanyar, 3 pld; Vörös listás faj, amelyet 1-es, azaz eltűnéssel vagy kihalással fenyegetett kategóriába sorolnak (Kutszegi, Dima 2008). Veszélyeztetettség oka: Kizárólag erősen kisavanyodott talajú erdőkben honos, amelyek hazánkban kis területen, izoláltan fordulnak elő. Európa-szerte visszaszorulóban vannak élőhelyei. Hazánk területéről eddig csupán 2 előfordulási adata volt ismert: a Soproni-hegységből (1937.) és Nógrád megyéből a közelmúltból.

2. **Hydnellum peckii** Banker – csípős gereben

Lelőhelyek: 1./ 2020. 07. 28. Kőszegi-hegység: Sötét-völgy, 12 pld;
Vörös listás faj, amelyet 1-es, azaz eltűnéssel vagy kihalással fenyegetett kategóriába sorolnak (Kutszegi, Dima 2008). Veszélyeztetettség oka: Kizárólag erősen kisavanyodott talajú erdőben honos, amelyek hazánkban kis területen, izoláltan fordulnak elő. Európa-szerte visszaszorulóban vannak élőhelyei.

3. **Tricholoma matsutake** (S. Ito & s. Imai) Singer – fenyőgomba

Lelőhelyek: 1./ 2020. 08. 04. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát, 1 pld; Vörös lista kategória: 3. Hazánkból ez idáig nem került elő. A készített fotóim és a fajleírásom alapján Kutszegi Gergely Siller Irénnel konzultálva megerősítette, hogy valóban a faj első ismert hazai megjelenését rögzíthettem. A fenyőgomba Ázsia számos részén jellemző és nagy tiszteletnek örvendő gomba, Európában viszont ritka. Savanyú talajokon él, fenyőkkel (Pinus) képez mikorrhiza kapcsolatot. A Kőszegi-hegységben erősen kisavanyodott talajú erdei fenyő- kocsánytalan tölgy - bükk elegyes állományban találtam. Hazánkban jogszabályi védelmet élvező fajok:

4. **Amanita vittadinii** (Moretti) Vittadini– őzlábgalóca

Lelőhelyek: 1./ 2019. 11. 04. Kőszeg, Kenyér-hegy, Kövi-szőlő mentén 1 pld; 2./ 2020. 10. 02. Kőszeg, Kenyér-hegy, Kövi-szőlő mentén 1 pld; Vörös lista kategória: 2. Természetvédelmi érték: 5000 Ft. Veszélyeztetettség oka: A hagyományos legeltetési gazdálkodás felhagyása miatt a legelők területének csökkenése, a gyomirtó szerek használata és a talajtömörödés veszélyezteti.

5. **Entoloma porphyrophaeum** (Fr.) P. Karst. – lilásbarna döggomba

Lelőhely: 1./ 2018. 11. 11. Kőszegi-hegység: Stájer-házak mellett 12 pld
(*Megtalálta: Bognár Boldizsár; Határozta: Kóródi Blanka*). Vörös lista kategória: 3. Természetvédelmi érték: 5000 Ft. Veszélyeztetettség oka: A savanyú, nedves talajú hegyi rétek megfogyatkozása.

6. **Hapalopilus croceus** (Pers.) Bondartsev & Singer – sáfrányszínű likacsgomba

Lelőhelyek: 1./ 2018. 09. 10. Kőszegi-hegység: Pintér-tető 1 pld; Vörös lista kategória: -. Természetvédelmi érték: 10 000 Ft. Veszélyeztetettség oka: Az időskorú, korhadó tölgyek mennyiségének csökkenése veszélyezteti a faj fennmaradását.

7. **Hygrophorus poëtarum** R. Heim. – izabellvörös csigagomba

Lelőhelyek: 1./ 2019. 10. 07. Kőszegi-hegység: Büdös-kút térsége 6 pld; 2./ 2019. 10. 25. Hosszú-hát É-i szélén 2 pld.; 3./2020. 09.29. Dorongos út mentén elszórtan 11 pld; 4./ 2020. 10. 27. Ara-barlang közelében 2 pld; 5./ 2020. 10. 30. Büdös-kút térsége 4 pld; Vörös lista kategória: 2. Természetvédelmi érték: 5000 Ft. Veszélyeztetettség oka: Az idős bükkös állományok csökkenése, a talajfelszín bolygatása veszélyezteti a faj fennmaradását.

Vörös lista

1-es kategória: eltűnéssel vagy kipusztulással fenyegetett fajok

2-es kategória: erősen veszélyeztetett fajok

3-as kategória: veszélyeztetett fajok

4-es kategória = kímélendő, potenciálisan veszélyeztetett fajok

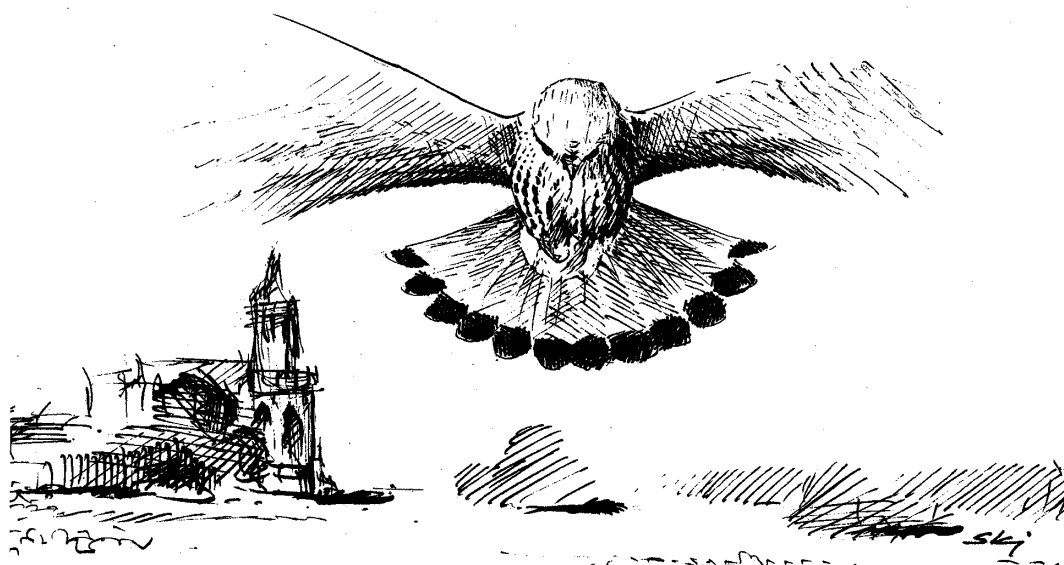
Irodalom

Albert L., Locsmándi Cs., Vasas G. 2011. Hazai védett és veszélyeztetett gombafajok. Gabo Kiadó. Bp.

Gerhardt, E. 2017. Gombászok kézikönyve. Cser Kiadó. Bp.

Kutszegi G., Dima B. 2008. A Bankeraceae család (Basidiomycota) irodalmi áttekintése és morfológiai jellemzése, a magyarországi fajok elterjedési adatai és határozókulcsa, Mikológiai Közlemények, Clusiana 47 (2).

Siller, I., Dima, B., Albert, L., Vasas, G., Fodor, L., Pál-Fám, F., Bratek, Z., Zagyva, I. 2006. Védett nagygombafajok Magyarországon, Mikológiai Közlemények, Clusiana 45 (1-3).

Vörös vércse (*Falco tinnunculus*)

KRÓNIKA

Vas megye madarainak névjegyzéke (könyvismertetés)

Magyar Nyugat Könyvkiadó, Szombathely, 2020. 272 oldal (B5),
színes táblaborító, ISBN 978-615-5145-54-4, áfás ára: 4200 Ft

Kleinhappel Miklós

Forrás: <https://www.facebook.com/elte.sek>

M. Kleinhappel: An annotated list of the birds of Vas County in Hungary (review)

This list of bird species of Vas County provides interesting and useful basic information for everyone, which, for example, can be referenced for nature conservation, education and research purposes. In this Vas County list of birds, there were included 301 bird species that were certified in the county until the spring of 2020.

A tudományos igényességgel készült könyv szerzői Gyurácz József főiskolai tanár, az ELTE BDPK Biológiai Tanszék vezetője és Kóta András állatorvos, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Vas megyei Helyi Csoportjának titkárhelyettese.

Az összefoglaló mű évtizedek kutatómunkájára alapul, ám a legújabb kutatási eredményeket is felhasználja. Legnagyobb részét a megye mai területén valaha megfigyelt és rögzített valamennyi madárfaj észlelésének legfontosabb adatai teszik ki, de tájékoztat a madárfigyelés módszereiről, a névjegyzék felépítéséről és nevezéktanáról is, és természetesen nem marad el az eredmények értékelése, valamint a fontosabb következtetések levonása sem. Az angol és német összefoglalókat bőséges irodalomjegyzék, illetve háromnyelvű (latin, magyar, angol) mutatók követik. A kötetben hatvan oldalnyi színes képmelléklet található.

A könyv a tudomány- és a természetkedvelő közönség szélesebb köre számára egyaránt érdekes és hasznos ismereteket nyújt. Ezek közül szemezgetve Gyurácz Józseftől megtudtuk, öt olyan madárfajt ismerünk, amelynek hazai fészkelését első alkalommal Vas megyében bizonyították. Legrégebben, 1896-ban a vörösfejű gébicsét Egyházashollónál, ezt követte 1938-ban a sárgafejű királykái Csákánydoroszlónál, 1978-ban a tüzesfejű királykái Nádasdon, 2016-ban a nilusi lúdé Zsennyénél, 2017-ben a karmazsinpiróké a kőszegi Abért-tónál. „A kékfarkú és a berki nádiposzáta első hazai előfordulását a Tömörödi Madárvárta madárgyűrző és madárvonulás-kutató állomáson bizonyítottuk 2010-ben, illetve 2014-ben. 2016 óta több faj, a gulipán, a gólyatöcs, a cigányréce, a barátréce, a

dankasirály első sikeres Vas megyei költése származik a rábapatyi kavicsbányatóról” – tette hozzá Gyurác József.

Megrendelhető 20% kedvezménnyel a kiadótól:

e-mail: magaryugato3@gmail.com, tel.: 30/69-15-889, postacím: Magyar Nyugat Könyvkiadó, 9700 Szombathely, Jurisics Miklós u. 20. I. em. 3., továbbá a kiadó Facebook-oldalán rögzített üzenetben. (a szerk. megjegyzése)

**A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület
munkájának támogatói 2020-ban**

- **Adójuk 1%-át felajánló személyek**

Agrárminisztérium, Hungarikum Bizottság

- **ELTE Savaria Egyetemi Központ, Biológiai Tanszék**

- **Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület**

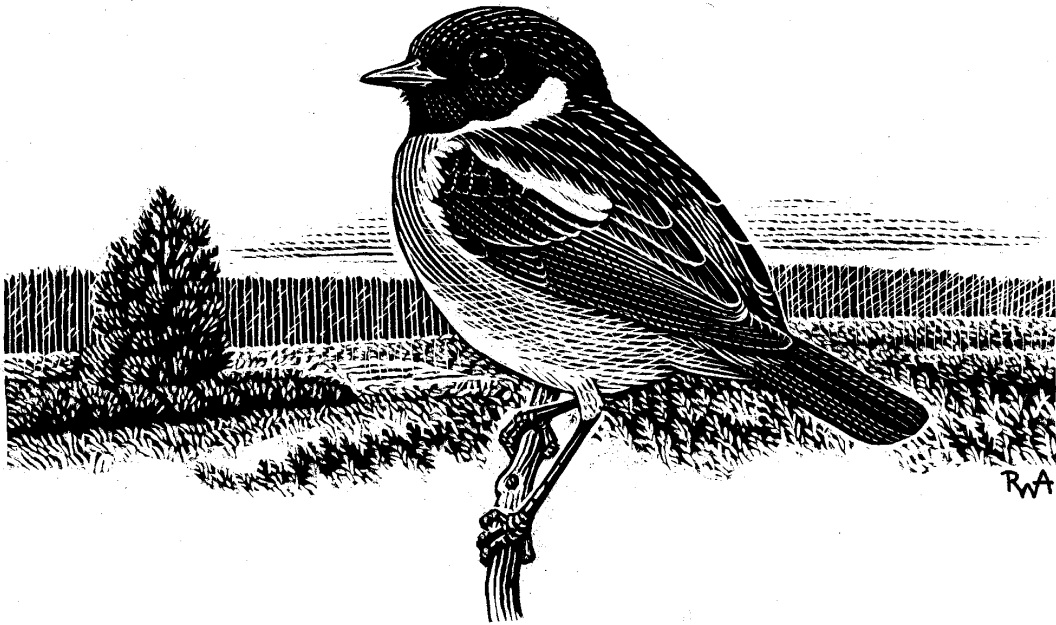
- **Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság**

KÖSZÖNJÜK!

**Kérjük, támogassa Vas megye természetvédelmét
adója 1%-ával!**

Adószám: 18884351-1-18

**2021. ÉV CIGÁNYCSUK (*SAXICOLA RUBICOLA*) VÉDELMÉNEK
ÉVE**

Egyéb rajzok BirdLife grafikák

Készült a Balogh és Társa Kft. nyomdájában, Szombathely

2018

2020

1. kép. Doroszlói-rétek a helyreállítás előtt (2018) és után (2020).
(Fotó: Heincz Miklós és Erdő-Tóth Zsófia)

2. kép. Singer – fenyőgomba (*Tricholoma matsutake*), Kőszegi-hegység, Hosszú-hát 2020. augusztus 4. (Fotó: Kóródi Blanka)

3. kép. Lilásbarna döggomba (*Entoloma porphyrophaeum*), Kőszegi-hegység, Stájer-házak 2020. november 11. (Fotó: Kóródi Blanka)

4. kép. Az elsők közt kikelt fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fiókák a Chernel-kert gólyaudvarában. Kőszeg 2020.04.27. (Fotó: Erdő-Tóth Zsófia)

5. kép. Mentett fehér gólya (*Ciconia ciconia*) szicíliai megfigyelése. Piana di Gela 2020.01.30. (Fotó: Davide Pepi)

6. kép. Sárgalábú sirályok (*Larus michahellis*).
Rábapaty, kavicsbányató 2020. augusztus 1. (Fotó: Tóth Kornél)

7. kép. Kormos szerkő (*Chlidonias niger*).
Rábapaty, kavicsbányató 2020. április 25. (Fotó: Tóth Kornél)

8. kép. Lócsér (*Hydropogone caspia*).
Rábapaty, kavicsbányató 2020. április 25. (Fotó: Tóth Kornél)

9. kép. Küszvágó csér (*Sterna hirundo*).
Rábapaty, kavicsbányató 2020. augusztus 8. (Fotó: Tóth Kornél)

10. kép. Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*) tojó és fiókája.
Rábapaty, kavicsbányató 2020. július 14 (Fotó: Borbás Katalin)

11. kép. Rétisas (*Haliaeetus alabicus*) fiatal példány.
Rábapaty, kavicsbányató 2020. augusztus 30. (Fotó: Tóth Kornél)

12. kép. Halászsas (*Pandion haliaetus*).
Rábapaty, kavicsbányató 2020. szeptember 12. (Fotó: Borbás Katalin)

13. kép. Fakó rétihéja (*Circus macrourus*).
Rábapaty, kavicsbányató 2020. szeptember 6. (Fotó: Tóth Kornél)

14. kép. Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*).
Uraiújfalu 2020. május 14. (Fotó: Borbás Katalin)

15. kép. Vörös kánya (*Milvus milvus*).
Rábapaty, kavicsbányató 2020. október 10. (Fotó: Tóth Kornél)

16. kép. Jégmadár (*Alcedo atthis*).
Szombathely, Csónakázó-tó 2020. november 8. (Fotó: Kovács László)

17. kép. Nyíl farkú réce (*Anas acuta*) gácsér.
Dozmat, víztározó 2020. április 19. (Fotó: Borbás Katalin)

18. kép. Bütykös hattyúk (*Cygnus olor*) szlovén gyűrűkkel.
Dozmat, víztározó 2020. május 13. (Fotó: Borbás Katalin)

19. kép. Csörgő réce (*Anas crecca*) gyűrűzött példánya.
Tömördi Madárvárta 2020. szeptember 4. (Fotó: Gyurácz József)

20. kép. Füleskuvik (*Otus scops*) gyűrzött példánya.
Tömördi Madárvárta 2020. augusztus 31. (Fotó: Takács Péter)

21. kép. Ökörszem (*Troglodytes troglodytes*) Szlovákiában gyűrzött, Tömördön visszafogott példánya. Tömördi Madárvárta 2020. október 27. (Fotó: Göncz István)

22. kép. Búbos cinege (*Lophophanes cristatus*) gyűrűzött példánya.
Kondorfa 2020. augusztus 1. (Fotó: Faragó Ádám)

23. kép. Sordély (*Emberiza calandra*) gyűrűzött példányai.
Tömördi Madárvárta 2020. október 17. (Fotó: Riba Krisztina)

24. kép. Vízirigó (*Cinclus cinclus*) Illés Péter által fogott és gyűrűzött példányai. Kőszeg, Gyöngyös-patak 2020. november 25. (Fotó: Heincz Miklós)

25. kép. Nagysólyom költőláda telepítése 45 méteres magasságban. Nick 2019. február 4. (Fotó: Erdő-Tóth Zsófia)

26. Európai Madármegfigyelő Napok résztvevői Somogyi Csaba vezetésével. Nemeskocs-Nagypirit, kavicsbánya 2020. október 4. (Fotó: Falaki Máté)

27. kép. Tücsökfecske (*Emberiza pusilla*) fényképezése, madárgyűjtő Varga László. Tömördi Madárvárta 2020. szeptember 29. (Fotó: Gyurácz József)

28. kép. Füleuskvik (*Otus scops*) korhatározása és gyűrűzése. Madárgyűrűző Dr. Gyurácz József, segítők Kiss Csilla és Komlós Marianna PhD hallgatók. Tömördi Madárvárta 2020. augusztus 31. (Fotó: Takács Péter)

29. kép. A könyv borítójának címlapja (Geo-Grfait Bt., Szombathely)